habitualis Christi sit proprietas unionis hypostaticæ, quæ est perfectissima caussa possibilis, debet esse summa in Christo quæ potuit esse, subindeque incapax intensionis & augmenti.

77 Respondeo, qualitates naturales, quia respiciunt potentias naturales & finitas, habere terminum augmenti proportionatum ipsis potentiis quibus debent commensurari, & similiter proprietates commensurari suis principiis, si veræ sint proprietates, naturaliter & necessario ab illis emanantes: neutrum vero reperitur in gratia, quia non recipitur in anima, ratione potentiæ naturalis, quæ est finita, sed ratione potentiæ obedientialis, quæ syncathegorematice infinita est, subindeque capax recipiendi gratiam intensiorem & intensiorem in infinitum; neque est etiam proprietas proprie dicta gratiæ unionis, cum hæc sine gratia habituali esse potuerit, unde producitur a Deo per novam actionem, & libere, subindeque non sequitur illam esse infinite intensam: quando enim caussa est libera, non oportet quod effectus adæquet virtutem illius, quia non agit secundum ultimum potentiæ, sed determinatur effectus & quantitas illius per liberam operantis voluntatem. Debuit tamen gratia Christi esse summa secundum potentiam Dei ordinariam, seu secundum definitionem divinæ sapientiæ, quia valde fuit decens quod gratia quæ habet exornare maximam unionem creaturæ rationalis cum Deo, qualis est hypostatica, sit summa in ordine ad potentiam Dei ordinariam. Et hoc solum intendit D. Thomas hic art. 1. g. dum sic discurrit: *Mensura unionique formæ præfigitur, per comparationem ad suum finem, sicut non est major gravitas quam gravitas terræ, quia non potest esse inferior locus loco terræ: finis autem gratiæ est unio creaturæ rationalis ad Deum; non potest autem esse nec intelligi major unio creaturæ rationalis ad Deum, quam quæ est in persona, & ideo gratiæ Christi pertingit ad summam mensuram gratiæ.*

DISPUTATIO XIV.

De Gratia Christi capitali.

Ad qu. 8. Divi Thomæ.

TRiplex in Christo datur gratia, nempe gratia unionis, gratia habitualis, & gratia capitalis. De duabus prioribus, præcedentibus disputationibus fuse pertractatum est; unde superest nobis agendum de tertia, de qua S. Doctor quæst. 8. pro octo articulos disserit.

ARTICULUS I.

Utrum Christus ut homo sit caput Ecclesiæ?

1 RAtio dubitandi est, quia si Christus esset caput Ecclesiæ, etiam esset membrum illius: Sed Ecclesiæ membrum non est, nec dici potest: Ergo nec caput. Sequela Majoris probatur. Si Christus dici posset caput Ecclesiæ, talis denominatio ei conveniret per similitudinem & analogiam ad caput corporis humani: Sed caput corporis humani est membrum illius: Ergo similiter si Christus esset caput Ecclesiæ, etiam esset illius membrum.

Dico tamen, Christum ut hominem esset caput Ecclesiæ.

2 Probatur primo ex Scriptura: Paulus enim ad Ephes. 1. de Christo sic loquitur: *Suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus &c. Et omnia subjecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimplet.* Quæ de Christo ut homine manifeste intelligenda sunt; nam ut Deus, non fuit a Patre suscitatus, neque ejus beneficio constitutus ad dexteram suam, & rebus omnibus præpositus; cum naturaliter & absoluta necessitate sit ejusdem essentiæ, & æqualis dignitatis cum Patre. Addo quod hæc verba: *Omnia subjecit sub pedibus ejus*, de Christo, nedum ut Deo, verum etiam ut homine intelliguntur, ut egregie explicat Angelicus Doctor ibid. lect. 8. his verbis: *Per pedes intelligitur infima pars corporis, per caput vero suprema; licet autem in Christo divinitas & humanitas non habeant rationem partis, tamen divinitas, quæ est supremum in Christo, intelligitur cap. 1. Corinth. 11. per Caput Christi Deus: humanitas vero quæ infima est, intelligitur per pedes, Psal. 131. Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus. Est ergo sensus quod omnia creata non solum subjecit Pater Christo, in quantum est Deus, cui ab æterno omnia subjecta sunt, sed etiam humanitati ejus*; Ergo de Christo secundum humanitatem loquitur Paulus, cum doceat illum esse caput Ecclesiæ.

3 Probatur secundo conclusio: Ecclesia est corpus per analogiam ad corpus naturale, ut constat ex Apostolo 1. Corinth. 12. & Rom. 12. sic dicente: *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eumdem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo.* Ergo Christus est caput Ecclesiæ, per analogiam ad caput naturale. Probatur Consequentia, tum quia corpori caput respondere debet ne corpus monstruosum fit, & nullum aptius quam Christus assignari potest. Tum etiam quia non minus verificantur de Christo quæ capitis propria sunt, quam de Ecclesia quæ sunt corporis. Ut enim egregie discurrit S. Thom. hic art. 1. caput corporis humani tria habet, quibus alias partes corporis antecellit, scilicet superioritatem; est enim prima, incipiendo a superiori: perfectionem, quia in capite vigent omnes sensus interiores & exteriores, in ceteris autem membris solus tactus reperitur; & virtutem, seu caussalitatem, motus enim ceterorum membrorum eorumque gubernatio, a capite derivatur, propter vim sensitivam & motivam in capite dominantem. Hæc tria vero comperiunt spiritualiter Christo; nam gratia illius est prior, si non tempore, saltem intentione Dei, vel exemplariter; est enim omnis gratiæ nostræ exemplar, juxta illud ad Rom. 8. *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui.* Est etiam perfectior, cum sit in Christo omnis plenitudo gratiæ, juxta illud Joann. 1. *Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.* Item habet virtutem influendi in omnia Ecclesiæ membra, nam ut ibidem subditur: *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*: Ergo &c.

4 Hanc rationem desumpsit S. Thomas ex Apostolo ad Coloss. 1. ubi loquens de Christo sic ait: *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ.* Et rationem statim reddit, subdens: *Qui est principium, primogenitus ex mortuis*, ac si diceret, qui est principium. Ecce primam capitis proprietatem, scilicet prioritatem: *Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.* Ea secundum ejus prærogativam, nimirum perfectionem: *Et per eum reconciliare omnia.* Hæc est tertia capitis proprietas, seu prærogativa, virtus scilicet & influxus in cetera membra Ecclesiæ. Unde

5 Ad rationem dubitandi initio propositam, respondeo primo, negando sequelam Majoris; ad cujus probationem dicendum, hanc esse differentiam inter caput naturale & morale, quod caput naturale, non solum habet rationem capitis, sed etiam est membrum naturale totius corporis, quia a toto corpore, & partibus ejus, commodum & utilitatem recipit: caput autem mysticum, seu morale, non habet rationem membri, quia a partibus corporis, vel ab ipso corpore non dependet. Ita S. Thom. in 3. dist. 13. q. 1. art. 1. ad 6. ubi sic ait: *Quia in corpore naturali caput non solum influit aliis membris, sed etiam ab illis recipit, ut nutrimentum & alia obsequia, ideo & caput dicitur & connembrum: Sed Christus secundum quod homo, non recipit aliquid ab aliis Ecclesiæ membris, sed a solo Deo; unde non potest dici connembrum, secundum quod caput Ecclesiæ dicitur ipse secundum humanitatem.*

6 Secundo, cum eodem S. Doctore ibidem responderi potest Christum esse caput Ecclesiæ secundum divinitatem, & etiam secundum humanitatem: unde Ecclesia potest dupliciter sumi, vel prout habet pro capite Christum ut Deum, vel prout habet pro capite Christum ut hominem: Christus ergo ut homo est membrum Ecclesiæ, ut habentis caput Deum, non autem est membrum Ecclesiæ, ut habentis pro capite Christum ut hominem. Et ratio quam D. Thomas ibi assignat, est quia membrum dicit dependentiam a corpore: Christus autem ut homo, nihil recipit ab aliis Ecclesiæ membris, bene tamen a Deo, ideo non potest dici membrum Ecclesiæ, ut habet pro capite Christum ut hominem, bene tamen ut habet pro capite Christum ut Deum. Unde quando Apostolus 1. ad Cor. 12. ait: *Vos estis corpus Christi, & membra de membro*, si ly *de membro* referatur ad Christum, hoc intelligendum est de Ecclesia, non ut habente pro capite Christum ut hominem, sed quatenus habet pro capite Christum ut Deum. Dixi, si hoc referatur ad Christum; nam idem S. Doctor super hunc locum Apostoli, lectione 3. alias illius expositiones tradit, quæ ibidem videri possunt.

7 Ex his ergo patet, Christum merito dici caput Ecclesiæ morale & mysticum, per analogiam ad caput naturale corporis animalium. Quod si quæras, an etiam cor Ecclesiæ dici possit, quia ut cor influit vitam in cetera membra corporis viventis, sic Christus in membra Ecclesiæ? Respondet S. Thom. hic art. 1. ad 3. quod *caput habet manifestam eminentiam respectu ceterorum exteriorum membrorum: cor autem habet occultam quamdam influentiam, & ideo cordi comparatur Spiritus Sanctus, qui invisibiliter Ecclesiam vivificat & unit; capiti vero comparatur Christus secundum visibilem naturam, secundum quam homo hominibus visibiliter præfertur.*

8 Patet etiam ex dictis, quod licet B. Virgo omnes justos in sanctitate excedat, tamen Ecclesiæ caput dici nequit: etenim caput Ecclesiæ, secundum Patrum doctrinam, & consuetum modum loquendi, non solum dici plenitudinem & abundantiam gratiæ, sed etiam influxum meritorium de condigno, quam B. Virgo in Ecclesiæ membra non habuit; & ideo non caput, sed collum Ecclesiæ dicitur, quia Christi capiti conjunctior est.

ARTI-

ARTICULUS II.

Verum Christus sit actu caput hominum viatorum, in statu peccati vel infidelitatis existentium?

9 DIxi *actu caput*, quia certum est, Christum esse caput in potentia omnium hominum in statu viæ existentium, etsi peccatores, vel infideles sint; cum enim omnes homines, quandiu in hac vita mortali degunt, salvari & justificari possint, influxum gratiæ a Christo ut capite totius Ecclesiæ possunt recipere, subindeque dici illius membra in potentia. Unde S. Thom. hic art. 3. ad 1. *Illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de Ecclesia, sunt tamen de Ecclesia in potentia: quæ quidem potentia in duobus fundatur, primo quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis, secundario in arbitrii libertate.* Unde inter caput naturale & mysticum, Christum, discrimen intercedit, quod caput naturale non habet vim progignendi sibi membrum, sed tantum conservandi & vitaliter movendi per continuum influxum vitalium spirituum, subindeque nullo modo habet rationem capitis respectu membri aridi vel abscissi; Christus autem, ut mysticum caput, non solum habet virtutem conservandi & vitaliter movendi motu vitæ supernaturalis membra sibi actu conjuncta, sed etiam procreandi sibi alia membra, potentia sibi conjuncta, atque adeo potest dici caput in potentia omnium hominum in statu viæ existentium, etsi peccatores vel infideles sint. Dixi hominum *in statu viæ existentium*, quia Christus nec actu nec potentia caput damnatorum dici potest: nam ut aliquis actu vel potentia sit membrum Christi, requiritur quod ipsi uniatur vel uniri possit per fidem: Sed damnati nec habent fidem, nec illam habere possunt, ut in Tractatu de Fide disp. 8. art. 2. ostendimus: Ergo nec actu, nec potentia, possunt dici membra Christi, nec Christus eorum caput. Addidi, *in statu peccati*, quia apud Catholicos certum & indubitatum est, Christum actu esse caput omnium hominum existentium in gratia, quamvis eam sint amissuri, sive prædestinati sint, sive reprobi: nam homo existens in gratia, est Christo unitus per fidem & caritatem, & recipit vitam supernaturalem ab illo: Sed nihil aliud ad rationem membri requiritur: Ergo Christus est caput omnium existentium in gratia, sive prædestinati sint, sive reprobi, ut in Concilio Constantiensi sess. 15. contra Wiclefum definitum est. Duo ergo solum vertuntur in controversiam: Primum est, an Christus sit actu caput non solum justorum, sed etiam omnium fidelium, etsi in statu peccati mortalis existant? Secundum, an possit etiam dici caput infidelium baptizatorum, vel hæreticorum, quorum hæresis est occulta?

§. I.

Utraque difficultas resolvitur.

10 DIco primo: Christus est actu caput fidelium, etiam in mortali existentium: non perfecte & simpliciter, sed imperfecte & secundum quid. Est contra Cardinalem a Turrecremata lib. 1. suæ Summæ cap. 8. ad 7. & contra Melchiorem Canum lib. 4. de locis Theologicis cap. ultimo ad 9. qui docent peccatores fideles esse quidem partes Ecclesiæ, sed non Ecclesiæ membra, nec per consequens Christi, qui est ipsius caput.

11 Nostra tamen conclusio est D. Thomæ hic artic. 3. in corp. ubi ait: *Christus est caput omnium hominum, sed secundum diversos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorum qui actu uniuntur sibi per gloriam; secundo eorum qui actu uniuntur sibi per caritatem; tertio eorum qui actu uniuntur sibi per fidem.* Ergo ex D. Thoma habentes tantum fidem, actu sunt membra Christi, & per consequens Christus est actu caput fidelium etiam in mortali existentium.

12 Ratio etiam id suadet: Fideles enim, etsi in mortali existant, actu influxum Christi capitis participant, habent enim fidem ex meritis Christi: Ergo Christus est actu caput illorum.

Confirmatur: Christus est actu caput omnium actu pertinentium ad Ecclesiam: Sed omnes fideles, etiam illi qui in peccato mortali existunt, actu pertinent ad Ecclesiam: Ergo Christus est actu caput omnium fidelium, etiam in peccato mortali existentium. Major est certa; cum enim Christus sit caput Ecclesiæ (ut ostendimus articulo præcedenti) actu est caput omnium ad Ecclesiam pertinentium. Minor vero demonstratur a Theologis in Tractatu de Fide, potestque breviter suaderi. Primo est ex Scriptura: nam Matth. 25. comparatur Ecclesia decem Virginibus, quarum quinque erant fatuæ, & sine oleo caritatis. Matth. 3. comparatur areæ in qua simul cum tritico paleæ comburendæ inveniuntur. Et cap. 13. comparatur sagenæ missæ in mare, in qua pisces boni & mali congregantur: Ergo ad Ecclesiam actu pertinent omnes fideles, sive sint justi, sive peccatores. Unde Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos: *Arca Noe*, inquit, *Ecclesiæ typus fuit. Ut in illa omnium animalium genera, ita & in hac universarum gentium & morum homines sunt. Ut ibi pardus & hedi, lupus & agni: ita & hic justi & peccatores, id est vasa aurea & argentea, cum ligneis & fictilibus commorantur.* Et infra: *Non solum in Ecclesia morantur oves, nec munda tantum aves volitant, sed frumentum in agro seritur, & inter nitentia culta, lappæque & tribuli & steriles dominantur avenæ.*

Secundo probatur eadem minor: Ecclesia definitur a Theologis, ex Nicolao Pontifice, *Collectio fidelium*; Sed per fidem informem, actu constituitur homo sub hujusmodi collectione, cum per illam fidelis constituatur: Ergo per illam efficitur actuale membrum Ecclesiæ.

Tertio, eadem minor suadetur: Per id homo actu ponitur intra Ecclesiam, per quod actu unitur cum aliis Ecclesiæ partibus, in aliquo uno credito, aut amato: Sed per fidem, etsi informem actu unitur in uno credito, cum aliis Ecclesiæ partibus: Ergo actu intra Ecclesiam constituitur.

Quod autem fideles in mortali existentes, non perfecte 13
& simpliciter, sed imperfecte tantum & secundum quid, sint membra Christi (ut in secunda parte conclusionis asseritur) manifestum est: tum quia existens in peccato mortali, est simpliciter membrum diaboli: tum etiam quia ad rationem membri perfecti, perfecta unio cum Christo requiritur, & perfecta participatio vitæ spiritualis: Sed fidelis in mortali existens, non unitur Christo perfecte, nec perfecte ab illo spiritualem vitam participat: Ergo non est perfecte membrum Christi, sed imperfecte tantum & secundum quid. Unde S. Thomas hic 3. art. ad 2. loquens de his qui sunt in peccato mortali, dicit quod *non sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi forte imperfecte, per fidem informem, quæ unit Christo secundum quid, & non simpliciter, ut scilicet per Christum homo consequatur vitam gratiæ, fides enim sine operibus mortua est, ut dicitur Jacobi 2. percipiunt tamen tales a Christo quemdam actum vitæ, qui est credere, sicut si membrum mortificatum moveatur aliqualiter ab homine.* Quibus verbis Sanctus Doctor utramque nostræ conclusionis partem docuit & probavit.

Dico secundo: Christus non est actu caput hæreticorum, 14
licet baptizati sint, vel hæretici occulti. Est contra Cajetanum tomo 1. opusculorum, Tractatu 1. cap. 22. ubi docet characterem baptismalem sufficere ad constituendum hominem membrum Christi & Ecclesiæ, & contra Bellarminum lib. 3. de Ecclesia militante, cap. 10. asserentem hæreticum occultum ad Ecclesiam pertinere, subindeque membrum Christi existere.

Probatur tamen primo nostra conclusio ex D. Thoma 15
hic art. 3. in corpore, ubi recensens eos quorum Christus est actu caput, illos ad tres tantum classes reducit; ait enim quod *Christus primo & principaliter est caput eorum qui actu uniuntur sibi per gloriam; secundo eorum qui actu uniuntur sibi per caritatem; tertio eorum qui actu uniuntur sibi per fidem*: Sed hæretici, licet sint baptizati, vel eorum hæresis sit occulta, nullo ex his tribus modis Christo uniuntur, ut patet de primo & secundo modo, & de tertio etiam manifestum est; hæretici enim, licet sint baptizati, vel eorum hæresis sit occulta, carent fide infusa & supernaturali, & revera sunt infideles: Ergo Christus non est actu illorum caput.

Probatur secundo: Ut Christus sit actu caput aliquo- 16
rum, debet aliquid in eos influere ad vitam supernaturalem animæ pertinens: Sed Christus nihil ad vitam supernaturalem pertinens influit in hæreticos, etsi illi sint baptizati, aut eorum hæresis sit occulta: Ergo non potest dici actu caput illorum; Major patet: nam de ratione capitis non solum est superioritas, sed etiam influxus vitalis in membra sibi conjuncta. Minor vero suadetur: Initium vitæ spiritualis animæ est fides, ejus vero perfectio est caritas: Sed Christus nec fidem nec caritatem influit in hæreticos, quamvis sint baptizati, & eorum hæresis sit occulta: Ergo in eos nihil influit ad vitam supernaturalem animæ pertinens, nullumque influxum vitalem in eos habet.

Probatur tertio: Christus non est caput actu illorum qui 17
sunt extra Ecclesiam: Sed hæretici, etsi baptizati sint, aut eorum hæresis sit occulta, sunt extra Ecclesiam: Ergo Christus non est actu caput illorum, sed solum in potentia, quatenus possunt converti, & per fidem ad Ecclesiam redire. Major patet, Minor vero in qua est difficultas, multipliciter suadetur. Primo ex Augustino libro de unitate Ecclesiæ cap. ult. ubi sic ait: *Multi tales* (scilicet hæretici) *sunt in sacramentorum communione cum Ecclesia, & tamen jam non sunt in Ecclesia*: Ergo hæretici, licet sint baptizati, aut eorum hæresis sit occulta, non sunt de Ecclesia.

Secundo: Vera Ecclesia est congregatio vere fidelium: Sed hæreticus, licet sit baptizatus, aut ejus hæresis occulta, vere fidelis non est: Ergo ad veram Ecclesiam non pertinet.

Tertio, Hæreticus, licet sit baptizatus, vel ejus hæresis occulta, caret fide supernaturali & infusa, cum illa per hæresim destruatur: Sed carens fide, non est pars Ecclesiæ; nam fides est fundamentum Ecclesiæ, ad Ephes. 2. *Superædificati supra fundamentum Apostolorum*, id est supra illorum fidem, Matth. 16. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, id est supra fidem Petri. Ad Colossi. 1. *Si tamen permanetis in fide fundati*: Ergo hæreticus, licet sit baptizatus, vel ejus hæresis occulta, non pertinet ad Ecclesiam.

Quarto: Omnis pars Ecclesiæ, sub illa ut una continetur: Sed hæreticus, esto sit baptizatus, vel ejus hæresis occulta, non pertinet ad Ecclesiæ unitatem: Ergo Ecclesiæ pars dici nequit. Major patet, Minor probatur ex D. Thoma in 3. dist. 13. quæst. 2. art. 2. quæstiunc. 2. in corp. ubi docet quod unitas Ecclesiæ triplex est, materialis scilicet, quæ sumitur a fide, per convenientiam in uno credito; formalis, quæ præstatur a caritate per convenientiam in uno super omnia dilecto; & completiva, desumpta a Spiritu Sancto omnia replente & complente: Sed hæreticus, licet baptizatus sit, vel ejus hæresis occulta, ad nullam ex his unitatibus pertinet, cum fide & caritate careat, subindeque Spiritus Sanctus ejus animam non inhabitet: Ergo non est pars Ecclesiæ.

Denique: Non vivens vita supernaturali, saltem imperfecta, pars corporis vita supernaturali viventis esse non potest; unde membrum mortuum, pars corporis vivi non est, etsi talis appareat: Sed hæreticus, etsi sit baptizatus, vel ejus hæresis occulta, vita supernaturali, etiam imperfecta, non vivit, cum primum initium vitæ supernaturalis sit fides: Ergo licet exterius pars corporis Ecclesiastici appareat, vere tamen pars Ecclesiæ non est.

§. II.

Solvuntur objectiones.

18 Objicies primo contra primam conclusionem: Christus non est actu caput eorum qui non sunt partes, aut membra Ecclesiæ: Sed homo in mortali existens, etsi fidelis sit, non pertinet ad Ecclesiam, nec est pars aut membrum illius: Ergo Christus non est actu caput illius. Major patet ex supra dictis. Minor vero probatur primo ex SS. Patribus, qui passim affirmant peccatores non pertinere ad Ecclesiam. Ita Cyprianus Epist. ad Magnum, Hieronymus ad Ephes. 5. explicans illud, *sine macula & ruga*, Augustinus lib. 1. contra Petilian. cap. ult. lib. 2. contra Cresconium cap. 21. lib. de unitate Ecclesiæ cap. 12. lib. 4. de baptismo contra Donatistas, cap. 3. & pluribus aliis in locis.

19 Secundo: Ecclesia in Symbolo Apostolorum dicitur *sancta*; & Cantic. 4. *tota pulcra*, & *sine macula*: Sed si peccatores contineret, sancta dici non posset, nec tota pulcra, & sine macula: Ergo peccatores non pertinent ad Ecclesiam, nec ejus partes aut membra dici possunt.

20 Tertio: Peccatores sunt membra Babylonicæ civitatis, cujus caput est diabolus: Ergo non sunt partes, aut membra civitatis Jerusalem, id est Ecclesiæ, quæ per Jerusalem typice designatur. Consequentia patet, Antecedens probatur ex Augustino 14. de civit. Dei cap. 28. ubi docet quod sicut amor Dei usque ad contemptum sui, ædificat civitatem Jerusalem; ita amor sui usque ad contemptum Dei, ædificat civitatem Babylonis: Sed fideles in mortali existentes, non diligunt Deum usque ad contemptum sui, sed seipsos usque ad contemptum Dei: Ergo non sunt cives Jerusalem, sed Babylonis.

21 Quarto: Ad rationem membri corporis vivi, non sufficit esse partem illius, sed insuper requiritur quod vivat vita totius: nam capilli, ungues, sanguis, & humores, ex quibus humanum corpus componitur, etsi sint partes illius, & informentur ab anima, ut communiter docent Thomistæ, non tamen sunt, nec vocantur humani corporis membra, quia nimirum non vivunt vita sensitiva totius: Sed peccatores fideles non vivunt vita gratiæ, qua vivit Ecclesia: Ergo membra illius dici nequeunt.

22 Denique: Membra alicujus corporis nequeunt ad invicem esse contraria: Sed justi & peccatores inter se contrariantur: ut enim dicitur Ecclesiastici 33. *Contra malum bonum est, & contra mortem vita; sic & contra virum justum peccator*: Ergo peccator Ecclesiæ membrum esse nequit.

23 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad cujus primam probationem dicendum, SS. Patres citatos, vel loqui de membris Ecclesiæ vivis, & sic verum est solos justos ad Ecclesiam pertinere. Vel malorum nomine intelligere infideles. Vel denique loqui de Ecclesia, non ut est congregatio fidelium; qualiter omnes sive justos sive injustos complectitur, sed ut est congregatio justorum: quas duas Ecclesiæ acceptiones tradit Hieronymus in commentariis Epistolæ ad Galatas.

24 Ad secundum dicendum, Ecclesiam dici sanctam, non quod omnia membra ex quibus constat sancta sint, sed ob puritatem fidei, seu immunitatem ab omni errore in doctrina quam profitetur; & quia est sanguine agni tincta & respersa, totaque divino cultui mancipata; denique sancta dicitur a principaliori parte, scilicet a Sanctis ex quibus principaliter constituitur. Appellatur vero tota pulcra, & sine macula, sed in statu beatitudinis, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 2. ubi sic ait: *Esse Ecclesiam gloriosam non habentem maculam, neque rugam, est ultimus finis ad quem perducimur per passionem Christi; unde hoc erit in statu patriæ, non autem in statu viæ, in quo si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, ut dicitur 1. Joann. 1.*

Ad tertiam, concesso Antecedente, nego Consequentiam: 25
nam secundum diversas rationes bene potest aliquis diversarum civitatum esse civis, maxime si ad unam simpliciter & perfecte pertineat, & ad alteram imperfecte & secundum quid, ut hic contingit: nam fidelis peccator, ratione culpæ est membrum diaboli, & civis Babylonis, & hoc habet simpliciter: ratione vero fidei, est imperfecte ac secundum quid membrum Christi & Ecclesiæ, ac civis Jerosolymæ.

Ad quartam dicendum, de ratione membri perfecti es- 26
se quod vivat actu vita perfecta totius, sed ad rationem membri imperfecti sufficere quod vivat in actu vita imperfecta, & in potentia vita perfecta totius: unde quia hoc convenit fideli in mortali existenti, membrum Ecclesiæ imperfectum dici potest.

Ad ultimam respondeo, Majorem esse veram de mem- 27
bris corporis naturalis, falsam autem de membris corporis politici; ad hoc enim sufficit quod in aliquibus conveniant, licet in aliis diffideant: unde ut fideles peccatores membra Ecclesiæ dici possint, sufficit ut cum justis in fide conveniant, licet in caritate non concordent.

Objicies secundo cum Cajetano contra secundam conclu- 28
sionem: Character baptismalis sufficit ad constituendum membrum Christi & Ecclesiæ: Sed infideles baptizati retinent characterem baptismi: Ergo sunt membra Christi & Ecclesiæ; subindeque Christus est actu illorum caput. Major probatur: Recipiens influxum supernaturalem a Christo, est membrum Christi & Ecclesiæ: Sed ratione characteris recipit hæreticus influxum supernaturalem a Christo: Ergo ratione illius efficitur membrum Christi. Unde Innocentius III. cap. *Veniens* de Presbytero non baptizato, ait non solum per sacramentum fidei, sed etiam per fidem sacramenti, nos effici membra Christi.

Confirmatur: Retinens characterem baptismi punitur 29
ab Ecclesia propter infidelitatem: Sed puniri ab Ecclesia non posset, nisi ex vi characteris baptismi esset membrum Christi & Ecclesiæ; nam ad Ecclesiam de his quæ extra ipsam sunt, non pertinet judicare, ut docet Apostolus 1. ad Cor. 5. Ergo habens characterem baptismi, est membrum Christi & Ecclesiæ, quamvis habitu fidei careat.

Ad objectionem respondeo, negando Majorem, ad cu- 30
jus probationem, distinguo Majorem. Recipiens influxum supernaturalem a Christo, est membrum Christi & Ecclesiæ, si talis influxus vitalis sit, & uniens Christo & Ecclesiæ in aliquo uno credito vel amato, concedo Majorem. Si talis influxus illas conditiones non habeat, nego Majorem. Unde cum ratione characteris baptismalis hæreticus non vivat supernaturaliter, nec uniatur aliis partibus Ecclesiæ in aliquo uno credito vel amato, membrum Christi & Ecclesiæ non fit. Et si hoc argumentum convinceret, probaretur hæreticos in inferno existentes, membra Christi & Ecclesiæ esse, cum in inferno characterem baptismalem retineant, quod licet Cajetanus admittat, est tamen expresse contra D. Thomam hic art. 3. asserentem reprobos ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinere esse membra Christi.

Ad Innocentium dicendum, vel illum non ex propria, 31
sed ex aliorum loqui sententia, ut multis ostendit Aravius hic art. 3. Vel solum significare voluisse, per sacramentum baptismi nos effici membra Christi, sicut per ipsum dicimur spiritualiter generari: unde sicut ex hoc inferre non licet, baptismum sine gratia homines spiritualiter regenerare; ita nec licet colligere, characterem baptismi sine fide membrum Christi efficere.

Ad confirmationem vero, concessa Majori, nego Mi- 32
norem: nam ut aliquis ab Ecclesia puniatur, sufficit quod debitum habeat pertinendi ad Ecclesiam, & contra ipsam ut illius subditus deliquerit.

Objicies tertio cum Bellarmino: Pontifex in occultam 33
hæresim lapsus, adhuc est Ecclesiæ membrum: Sed Christus est actu caput omnium membrorum Ecclesiæ: Ergo est actu caput Pontificis in occultam hæresim lapsi, & consequenter etiam aliorum hæreticorum occultorum. Major, in qua est difficultas, probatur. Pontifex in occultam hæresim lapsus, non deponitur ipso facto a Pontificia dignitate, sed Ecclesiæ caput post hæresim perseverat, ut docent Cajetanus tomo 1. opuscul. Tract. 1. cap. 19. Soto in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 2. Cano lib. 4. de locis cap. ultimo. Suarez Tract. de fide disp. 10. sect. 6. & jam communiter Theologi: Ergo Pontifex in occultam hæresim lapsus, est Ecclesiastici corporis membrum.

Respon-

34 Respondeo primo hoc argumentum posse in Bellarmi-
num facile retorqueri. Auctores enim docentes Papam hæreticum non deponi ipso facto a Pontificia dignitate, non solum id asserunt de hæresi occulta, sed etiam de hæresi publica; & tamen Bellarminus hæreticum publicum extra Ecclesiam esse fatetur.

35 Respondeo secundo, negando Majorem, ad cujus pro-
bationem, concesso Antecedente, nego Consequentiam: caput enim Ecclesiæ constituitur per jurisdictionem & influxum in alios, membrum autem per receptionem influxus in se, quo supernaturaliter vivat: unde quia Pontifex in occultam hæresim lapsus, adhuc retinet supra Ecclesiam jurisdictionem, veram rationem capitis Ecclesiæ retinet; quia tamen vere non vivit supernaturali vita caritatis, vel fidei, Christi & Ecclesiæ membrum dici non potest.

36 Dices: Repugnat esse caput alicujus corporis, & non
esse membrum illius; cum caput sit præcipuum corporis membrum: Ergo si Pontifex in occultam hæresim lapsus, adhuc sit caput Ecclesiæ, erit etiam membrum illius.

Respondeo hoc repugnare quidem respectu capitis phy-
sici & naturalis, non tamen respectu capitis moralis & politici; ut patet in Christo, qui (ut articulo præcedenti dicebamus) est caput mysticum Ecclesiæ, & tamen non potest dici illius membrum. Ratio autem discriminis inter caput naturale & morale est, quia caput naturale non potest in alia membra influere, nisi informetur ab anima, & vitæ influxum ab ipsa recipiat: caput autem morale, & politicum, seu Ecclesiasticum, potest jurisdictionem & imperium erga membra Ecclesiæ exercere, quamvis a forma vel anima Ecclesiæ, id est fide & caritate, non informetur.

§. III.

Corollarium notatu dignum.

37 Ex dictis colligitur primo, Christum esse quidem ca-
put omnium hominum, non tamen eodem modo, sed diversimode, secundum diversos gradus & modos quibus ipsi ut gratiæ auctori conjunguntur. Primus est eorum qui per gloriam Christo conjunguntur, ut comprehensores in patria. Secundus, justorum qui per caritatem viæ ei adhærent, & quibus vitam gratiæ communicat. Tertius, eorum qui per solam fidem informem illi ut suo capiti uniuntur, qualis sunt fideles in peccato mortali existentes. Quartus, eorum qui ei non conjunguntur actu, sed potestate tantum, ad actum tamen aliquando reducenda: quales sunt illi qui inter Gentiles prædestinati sunt, subindeque ad fidem & gratiam aliquando revocandi. Quintus, eorum qui in potentia tantum Christo uniuntur, ad actum tamen nunquam revocanda, sicut Pagani qui prædestinati non sunt. Et horum omnium Christus vocari potest caput, quia ei uniuntur, saltem in potentia: in quo distinguuntur a damnatis, qui cum pœnitentiæ & resipiscentiæ sint incapaces, neque actu, neque potestate dici possunt membra Christi. Ita S. Thomas hic art. 3. in corpore. An vero Christus ut homo, non solum hominum, sed etiam Angelorum caput dici possit, articulo sequenti patebit.

38 Colligitur secundo, Christum esse caput non solum fi-
delium, qui post ejus adventum vixerunt, sed etiam antiquorum Patrum, qui fuerunt in lege naturæ, vel in lege scripta; nam illi influxus gratiæ a Christo venturo receperunt, & fide Incarnationis Christi venturi justificati sunt. Nec obstat quod ante Christum fuerint; ut enim egregie discurrit Augustinus: *Ejus Ecclesiæ membra erant etiam illi sancti, quamvis in hac vita fuerint antequam secundum carnem Christus Dominus nasceretur. Ipse enim unigenitus Dei filius, Verbum Patris, æquale & coæternum Patri, per quod facta sunt omnia, homo propter nos factus est, ut totius Ecclesiæ, tamquam totius corporis, caput esset. Sed sicut totus homo dum nascitur, etiamsi manum in nascendo præmittat, tamen universo corpori suo capite conjuncta & compacta est: quemadmodum etiam nonnulli ex ipsis Patriarchis, ad hujus ipsius rei signum manu præmissa nati sunt: ita omnes Sancti, qui ante Domini nostri Jesu Christi nativitatem in terris fuerunt, quamvis ante nati sint, tamen universo corpori, cujus ille caput est, sub capite cohæserunt.*

39 Colligitur tertio cum S. Thom. hic artic. 2. Christum
esse caput hominum, non solum quoad animas, sed etiam quantum ad corpora: nam in resurrectione influet in ea gloriam accidentalem, quatuor scilicet dotes gloriosas, quas in Tractatu de beatitudine disp. 5. artic. 2. exposuimus, aliaque dona supernaturalia, ut docet Apostolus ad Philipp. 3. dicens quod Christus *reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.*

ARTICULUS III.

An Christus ut homo, non solum hominum, sed etiam Angelorum caput dici possit?

Partem negantem tenent Gabriel, Altisiodorensis, & 40
alii antiqui Theologi, quos refert Vasquez hic disp. 48. cap. 3. & sequitur Soto in dist. 49. quæst. 4. art. 2. Sententia tamen affirmans communis est inter Theologos, eamque adeo certam existimant Lorca & Vasquez, ut primus asserat eam sine temeritate negari non posse; secundus vero dicat, de illa jam amplius dubitari non licere.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur: Christus, in quantum homo, est caput 41
Angelorum, licet non ita perfecte sicuti hominum. Ita D. Thom. in 3. dist. 13. q. 2. art. 2. quæstiunc. 1. in corp. ubi ait in terminis, quod Christus ut homo est caput Angelorum, quamvis non ita proprie, nec eodem modo, sicut hominum.

Prima pars hujus conclusionis apertissime ex Scriptu- 42
ra colligitur; ait enim Apostolus ad Colossi. 2. Christum esse caput omnis Principatus & Potestatis: loquitur vero de Christo ut homo est, dicit enim: *In Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, & estis in illo repleti, qui est caput omnis Principatus & Potestatis.* Manifestum est autem, quod plenitudo divinitatis non habitat in Christo, secundum divinam naturam, sed secundum humanam; unde & subdit Apostolus: *In quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis.* Resurrectio autem solum convenit Christo ut homo est: Ergo, &c.

Probatur secundo eadem pars ratione S. Doctoris hic 43
artic. 4. Unius corporis unum caput esse oportet, ut ex naturalibus & politicis constat: Sed Ecclesia prout ex Angelis & hominibus constituitur, est unum corpus mysticum, unaque spiritualis civitas, una Jerusalem & Christus; in quantum homo, est caput hominum, ut ex supra dictis patet: Ergo pariter in quantum homo, est caput Angelorum: Minor, in qua est difficultas, ostenditur primo ex parabola de pastore & ovibus Lucæ 15. in qua asseritur unum esse ovile ad quod pertinent nonagintanovem oves relictæ in deserto, quibus significatur Angelorum multitudo, & ovis perdita quam Pastor quærebat, scilicet genus humanum.

Secundo ratione: Forma constitutiva Ecclesiæ, nempe 44
lumen gloriæ in patria, & fides in via, una est in Angelis & hominibus: Sed ubi est una forma constituens, unum est constitutum: Ergo una est Ecclesia prout ex Angelis & hominibus constituitur.

Tertio, eadem minor hac ratione suadetur: Multitudo 45
ordinata in unum, secundum diversos actus, & diversa officia dicitur unum corpus mysticum; ut constat in omni corpore politico: Sed multitudo Angelorum & hominum, secundum diversos actus, & diversa officia, ordinatur in unum finem, qui est possessio æternæ gloriæ, & secundum varia officia laborant Angeli, & homines in ordine ad illam: Ergo facit unum corpus mysticum.

Probatur insuper prima pars conclusionis, hoc discursu: 46
Christus ut homo habet non solum in ordine ad homines, sed etiam per respectum ad Angelos, quidquid requiritur ad rationem capitis mystici: Ergo est caput non solum hominum, sed etiam Angelorum. Consequentia patet, probatur Antecedens. Ad rationem capitis, tam naturalis, quam politici, tria solum requiruntur; nimirum quod sit prius seu superius ad ea quorum dicitur caput, quod ea excedat in perfectione, & quod habeat vim influendi in illa per ordinem ad unum eorum finem: Sed Christus ut homo habet illa tria, per respectum non solum ad homines, sed etiam ad Angelos: Ergo habet quidquid requiritur ad rationem capitis mystici illorum. Minor probatur, & in primis cum ratione unionis hypostaticæ, humanitas Christi propinquius se habeat ad Deum, perfectiusque participet dona ejus, quam Angeli, manifestum est, quod habet in quantum homo respectu eorum duas priores conditiones requisitas ad rationem capitis, nempe esse superius & perfectius.

Quoad tertium vero, nempe rationem influxus in unum finem, eum non deesse Christo ut homini, etiam per respectum ad Angelos, inde manifeste deducitur, quod influentiam humanitatis Christi in ordine ad gloriam, non solum homines, sed etiam Angeli accipiant; meruit enim Christus Angelis gloriam, si non essentialem, sicut hominibus, de quo articulo sequenti, saltem accidentalem, nempe gaudium illud quod percipiunt ex reparatione sedium suarum in felicitate æterna, a Lucifero & aliis Angelis apostatis desertarum. Plura etiam gratiarum charismata Angelis Christus communicat, puta eos illuminando, & plura super-

supernaturalia mysteria revelando. Unde docet Dionysius cap. 7. de cælesti Hierarchia, in Ascensione Dominica Angelos fuisse a Christo illuminatos de mysterio Incarnationis, quod antea valde confuse cognoscebant, dum illi interrogationi ab Angelis factæ: *Quis est iste qui venit in Edom, tinctis vestibus de Bosra?* Christus respondit: *Ego qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum.* Verba Dionysii sunt ista: *Hoc igitur manifeste declarant Theologi, inferiores substantiarum cælestium Ordines a sublimioribus, ut consentanea ratio postulat, deificarum operationum scientias perdoceri: quæ autem supra omnes eminent, ab ipsa Principe Divinitate, quantum fas est, illustrationibus initiari. Etenim nonnullas illarum referunt a prioribus discentes: Dominum illum esse cælestium Virtutum, & Regem gloriæ, qui, ut hominem decebat, in cælum assumptus est; alias vero Jesum ipsum percontantes, & divina pro nobis operationis scientiam discere cupientes: quas ipsemet Jesus per se, nullo interposito, sacris notionibus imbuit, & primaria communicatione benigne sua in homines efficientia notitiam impertit.* Idem probat D. Hieronymus super hoc cap. 3. ad Ephesios ex illis verbis Apostoli: *Ut innotescat principatibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Quod ideo dictum putat, quia per caput Ecclesiæ, scilicet per Christum, & etiam per Apostolos, illuminati sunt Angeli, ut plura gratiæ mysteria cognoscerent, quæ antea valde confuse & obscure cognoscebant.

47 Dices; præter tres illas conditiones, ad rationem capitis quartam requiri: nempe convenientiam in natura, quæ non competit Christo ut homini respectu Angelorum, subindeque ipsum non posse proprie dici illorum caput.

Hoc est præcipuum adverse sententiæ fundamentum, quod facile convelli potest: Primo quia ex hoc sequeretur, Christum ut Deum non esse Angelorum caput, quod tamen Adversarii non admittunt. Sequela patet; nam Christus, in quantum Deus, plus distat a natura Angelica, quam in quantum homo.

Secundo: Ad rationem capitis sufficit convenientia generica inter caput & membra in seipsis, & convenientia specifica illorum quatenus ordinantur ad finem: Sed Christus ut homo & Angeli in seipsis conveniunt generice, & in ordine ad finem conveniunt specifice; gratia enim & gloria hominum, sunt ejusdem speciei cum gratia & gloria Angelorum: Ergo ex defectu convenientiæ in natura, non est neganda Christo ratio capitis respectu Angelorum.

48 Ex his probata manet secunda conclusionis pars; nam Christus ut homo non est ita perfecte conformis in natura cum Angelis ac cum hominibus. Item influxus interior in Angelos, non est ita perfectus sicut in homines, cum in Angelos non influat gratiam & gloriam essentialem, sicut in homines, ut ostendemus articulo sequenti: Ergo Christus non est ita proprie & perfecte caput Angelorum, sicut hominum.

49 Dices: Ex priori ratione sequi Christum in quantum Deum non ita perfecte esse caput Ecclesiæ, sicut in quantum hominem, cum non ita perfecte conveniat cum illa secundum Deitatem, sicut convenit secundum humanitatem, quod videtur absurdum.

50 Respondeo verum esse quod ex hac parte Christus ut homo excedit, & perfectiori modo habet rationem capitis; ceterum excessus iste resarcitur ex aliis, præsertim ex perfectiori modo influendi ratione Divinitatis, scilicet auctoritative & principaliter, cum ratione humanitatis ministerialiter tantum & instrumentaliter, gratiam & gloriam in homines influat.

§. II.

Solvuntur objectiones.

51 Objicies primo: Illorum dumtaxat Christus est caput mysticum, in quos habet influere ea dona quibus membra Ecclesiæ vel triumphantis vel militantis constituuntur: Sed ut homo non influit in Angelos ejusmodi dona: Ergo ut homo non est illorum caput. Minor inde colligitur quod forma constitutiva membri Ecclesiæ militantis, sit fides secundum suam substantiam considerata, triumphantis vero sit visio beatifica etiam substantialiter sumpta: Christus autem ut homo non influat in Angelos neque fidem, neque visionem beatificam substantialiter consideratam, ut constabit ex dicendis articulo sequenti, sed solum aliqua earum accidentia. Major vero probatur: ut Christus sit caput mysticum alicujus, non sufficit quod influat in ipsum quodcumque donum supernaturale, alias enim esset actu caput infidelium, subindeque infideles actu existerent membra Ecclesiæ; quandoquidem illustrationes & inspirationes, aliasque ejusmodi gratias cum infidelitate compossibiles, a Christo ut homine recipiunt: Ergo requiritur, ad hoc ut Christus in quantum homo dicatur caput alicujus, quod influat in illum formam constitutivam membri corporis quod est Ecclesia.

52 Respondeo negando Majorem, non enim est de ratione capitis mystici, immo nec naturalis, quod influat in membra formam substantialem membri, sed sufficit quod habeat alium in eo influxum, ut patet in corpore nostro, caput siquidem non influit in alia membra animam rationalem, ea substantialiter constituentem in ratione membri, sed solum motum interiorem ad exercendas uniuscujusque functiones necessarium. Ad probationem autem Majoris negatæ, dico quod si ille in quem Christus actu influit aliquod donum, quodcumque illud sit, existat actu unitus aliis membris Ecclesiæ, sicuti uniuntur de facto Angeli, mediante gloria & gratia habituali, Christus est actu illius caput: infideles autem, licet inspirationes ex influxu Christi recipiant, non tamen actu, sed solum in potentia, sunt uniti membris Ecclesiæ, quia initium talis unionis actualis est a fide, non vero ab auxiliis antecedentibus fidem, utpote disponentibus solum ad ejusmodi unionem.

53 Instabis tamen: Christus ut homo nullum habet influxum etiam quoad gratiam & gloriam accidentalem, in Angelos: Ergo non est eorum caput. Probatur Antecedens: Illud solum Christus ut homo influit in alios, quod ipsis meruit: Sed non meruit Angelis gratiam & gloriam, etiam accidentalem; alias enim cum omne Christi meritum fuerit consummatum ipsius morte, posset dici Christus aliquid meruisse Angelis sua morte, subindeque pro ipsis mortuus: Ergo &c.

54 Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem dico, quod licet ex eo quod meritum Christi fuerit ipsius morte consummatum, sequatur in nostra doctrina, quod Christus sua morte meruerit Angelis gratiam & gloriam accidentalem, non tamen quod pro ipsis dici possit mortuus, alias enim cum idem Christus sua morte similiter meruerit sibi gloriam sui corporis, & exaltationem proprii nominis, ut colligunt communiter Theologi ex illo Lucæ 24. *Nonne enim oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?* Et ex illo Philipp. 2. *Factus est obediens usque ad mortem, propter quod Deus exaltavit illum, &c.* Christus dici posset pro se mortuus, quod tamen damnatum est in Ephesino can. 10. Licet itaque Christus sua morte meruerit Angelis gratiam & gloriam accidentalem, non tamen sequitur inde quod possit dici pro eis mortuus: Et ratio est, quia mors Christi non fuit decreta per se primo ex occasione & motivo merendi Angelis talia dona, sed tantum secundario, & quasi per accidens, primario enim volita fuit dumtaxat propter redemptionem hominis.

55 Objicies secundo: Caput convenire debet in natura cum membris: Sed Christus, in quantum homo in natura cum Angelis non convenit, sed specie differt ab illis; Ergo in quantum homo non est ipsorum caput.

56 Huic argumento patet solutio ex supra dictis: respondetur enim, quod licet caput naturale debeat in natura specifica cum membris convenire, ad rationem tamen capitis moralis, seu mystici, sufficit convenientia generica in natura: alioquin (ut supra dicebamus) Deus, sive Christus ut Verbum Dei non esset caput mysticum Angelorum & hominum; licet autem Christus ut homo non sit ejusdem naturæ specificæ cum Angelis, bene tamen ejusdem naturæ genericæ, quia convenit in gradu intellectuali cum ipsis.

57 Addo, quod in ordine supernaturali Angelus & Christus ut homo, sunt quodammodo ejusdem etiam specie naturæ, in quantum scilicet habent eamdem specie participationem divinæ naturæ, in gratia habituali consistentem.

58 Objicies tertio: Christus in quantum homo eorum tantum est caput, quorum est sponsus, sed in quantum homo non est sponsus Angelorum, ut docet D. Thom. in 4. dist. 49. quæst. 4. art. 4. Ergo in quantum homo caput Angelorum non est.

59 Respondeo negando Majorem; nam inter sponsum & sponsam requiritur atoma convenientia in natura, ut ait S. Doctor loco citato; inter caput autem mysticum & membra, tanta convenientia non requiritur, sed sufficit convenientia generica in natura, ut in solutione præcedentis objectionis dicebamus.

60 Obiter tamen observandum est, quod licet Christus ut homo non dicatur sponsus Angelorum, ita proprie ut dicitur illorum caput, aliqualiter tamen sponsus illorum dicitur, ut docet D. Bernardus serm. 27. in Cantica, his verbis: *Cum haberet sponsam inhærentem sibi a principio multitudinem Angelorum, placuit ei & de hominibus convocare Ecclesiam, atque unire illi quæ de cælo est, ut sit sponsa una & sponsus unus.* Nec dissentit S. Thom. loco citato; nam ibidem, in responsione 5. ita concludit: *Et sic convenientia quæ est inter Deum & Angelos, magis sufficit ad rationem capitis, quam ad rationem sponsi.* Quibus verbis satis indicat ad utrumque aliqua ratione sufficere.

§. III.

§. III.

Duo Corollaria notatu digna.

61 Ex dictis hactenus collige, Christum, ut hominem, fuisse caput morale primorum parentum, non tantum post eorum lapsum, sed etiam in statu ipsorum innocentiæ: nam Christus influxit moraliter in primos parentes adhuc innocentes, sicut in Angelos, aliquam gratiam accidentalem, nimirum fidem in ipsum venturum, non quidem ut redemptorem, sed ut in consummatorem gloriæ, ut articulo sequenti §. 5. dicemus.

62 Colliges secundo contra Catharinum, Suarez, aliosque Recentiores, Christum ut hominem, non esse proprie caput creaturarum irrationalium. Nam ut antea dicebamus, de ratione capitis est ut aliquid in membra influat: Sed Christus, in quantum homo, nihil influit in creaturas irrationales: Ergo non est illarum caput. Major patet, Minor probatur. Id quod Christus, in quantum homo, in membra sua influit, vel debet esse donum gratiæ, vel, ad ordinem supernaturalem pertinere; alioquin a Deo quidem ut auctorem naturæ, & consequenter ab ipso Christo ut est Deus oriretur, non autem a Christo ut homine; unde Augustinus Epist. 113. *Meruit nobis Christus ut justi essemus, non ut homines, vel liberi essemus.* Quando deceret, Christum dona quidem supernaturalia meruisse, non autem ea quæ ad ordinem naturalem pertinent: Sed omnia dona quæ creaturis irrationalibus communicantur, pertinent ad ordinem naturæ: Ergo illa a Christo ut capite non procedunt, nec ex meritis ejus conferuntur, sed a Deo ut auctore naturæ communicantur, subindeque Christus non est proprie caput creaturarum irrationalium.

63 Nec obstat quod objicit Suarez ex D. Paulo ad Colossi. 1. ubi Christus dicitur *Primogenitus omnis creaturæ.* Hoc enim de Christo dicitur, ut est filius Dei, in natura increata subsistens; ut patebit textum illum perlegenti. Vel etiam dicitur Primogenitus omnis creaturæ, id est hominis, quia homo in Sacra Scriptura interdum vocatur *omnis creatura*, ut patet ex illo Marci ultimo: *Prædicate Evangelium omni creaturæ.* Vel denique dici potest primogenitus omnis creaturæ, in quantum homo, quia sub hac ratione est finis omnium creaturarum, ut alibi exposuimus.

ARTICULUS IV.

An Christus ut homo, ita sit caput Angelorum, quod ipsis gratiam & gloriam, etiam essentialem, meruerit?

64 Duplex est Angelorum gratia & gloria: una essentialis, & altera accidentalis. Gratia essentialis Angelorum est sicut in nobis gratia habitualis, quæ dicitur formalis participatio naturæ divinæ. Accidentalis vero est illuminatio de eorum rebus ad nostram redemptionem pertinentibus, atque adeo de mysterio Incarnationis Dei, quæ idcirco in illis fit, ut cooperentur Deo tamquam ejus ministri in negotio salutis humanæ. Similiter gloria essentialis in Angelis est sicut in hominibus visio beata & intuitiva divinæ essentiæ: accidentalis vero est gaudium illud quod de rebus a se gestis in mysterio nostræ salutis percipiunt. Hoc præmisso

65 Certum est apud omnes nobiscum admittentes Christum, ut hominem, esse caput Angelorum, gratiam & gloriam accidentalem dependenter ab ejus merito & influxu fuisse ipsis collatam: ad caput siquidem politicum Angelorum pertinet, ipsos in ministerium nostræ salutis ordinatos illuminare & dirigere, subindeque & esse caussam, saltem moraliter, talis illustrationis, nec non cooperationis ad eam sequentis, & ejus mercedis. Unde solum restat difficultas, an Christus ut homo, gratiam & gloriam essentialem in Angelos influat, eamque ipsis meruerit?

66 In cujus difficultatis resolutione tres invenio Auctorum sententias, duas extremas, & aliam mediam. Prima affirmat absolute Christum ut hominem, ita esse caput Angelorum, ut ipsis gratiam & gloriam etiam essentialem meruerit. Secunda id absolute negat. Tertia utramque conciliare volens, docet Deum ab æterno habuisse nostro modo intelligendi duo decreta circa gratiam & gloriam essentialem Angelis conferendam: unum antecedens prævisionem Christi, & aliud eam subsequens; priorique decreto voluisse Deum gratiam & gloriam illam tribuere Angelis ex mera sua liberalitate, & omnino independenter a merito Christi, utpote nondum prævisi: deinceps tamen secundo alio decreto, & posteriori ad prævisionem Christi, statuisse ut eadem gratia & gloria, quas prius ex sola sua liberalitate Angelis conferre decreverat, darentur etiam propter Christi meritum. Primam sententiam tenent Catharinus Galatinus, Cabrera, Suarez, Valentia, & ex Recentioribus Thomistis, Magister Godoy. Secundæ adhærent Medina, Nazarius, Alvarez, Joannes a S. Thoma, & extra Scholam D. Thomæ, Vasquez, & Delago. Tertia vero placet Vincentio Asturicensi, & Cipullo.

§. I.

Secunda sententia ut verior & probabilior eligitur, & ex Scriptura probatur.

67 Dico igitur: Christus ut homo ita est caput Angelorum, ut ipsis tamen gratiam & gloriam essentialem nullo modo meruerit, sed solum accidentalem.

68 Probatur primo conclusio triplici Scripturæ testimonio. Primum habetur Luc. 2. ubi Angelus Pastores alloquens post Christi nativitatem, gratulabundus dicebat: *Evangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator*: his enim verbis satis indicat Christum solis hominibus natum esse; alioquin tanti beneficii meminisset, nec solis Pastoribus, ceterisque hominibus, sed etiam Angelis, natum esse Salvatorem prædicasset. Unde Bernardus homil. 3. super *Missus est*, in fine, hæc verba Isaiæ expendens: *Parvulus natus est nobis, & Filius datus est nobis*, subdit: *Nobis, inquam, non sibi, qui utique ante tempora multo nobilius natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex Matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis est datus, quia nobis necessarius. Jam de nobis nato & dato faciamus ad quod datus est & natus. Utamur nostro in nostram utilitatem. De Salvatore salutem operemur.* Similia habet Guerricus Abbas serm. 3. de Nativitate Domini, ubi tractans etiam illud, Puer natus est nobis: *Nobis prorsus* (inquit) *non enim sibi, non Angelis. Sibi, inquam, natus non est, ut scilicet hac nativitate esse, aut melius esse inciperet qui antequam temporaliter nasceretur, æternaliter erat, & perfecta beatitudo sibi erat, quia de Deo perfecto, Deus perfectus natus erat; Angelis natus non est, quia nec Angelus ille qui in veritate stabat, reparatione indigebat, nec illius qui ceciderat casus reparabilis erat. Ideo nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit, & qui Deus natus erat sibi, puer natus est nobis, se quodammodo relinquens, & Angelos transiliens, ut ad nos usque deveniens, unus fieret e nobis, & exinanitus semetipso, minoratus ab Angelis, æqualis fieret nobis. Qui igitur æternaliter sibi & Angelis erat beatitudo, natus temporaliter, factus est nobis redemptio.*

69 Secundum testimonium habetur Matth. 18. & Luc. 15. ubi Christus parabolam inducit Pastoris qui nonagintanovem oves in deserto reliquerat, ut centesimam quæ perierat, salvam faceret: communis enim Patrum interpretatio in hunc locum est, per nonagintanovem oves in deserto relictas, significari novem Angelorum choros quos Christus verus & bonus Pastor, in cælo quodammodo deseruit, dum e sinu Patris in uterum B. Virginis descendit, ut ovem centesimam, quæ hominem designat, a patria aberrantem & peccato perditum, quæreret, & sanguine proprio salvum faceret. Ita hanc parabolam explicant D. Ambrosius lib. 7. in Luc. cap. de ove centesima. D. Gregorius homil. 34. in Evangel. & Venerabilis Beda in illud Lucæ 15. *Quis ex vobis homo qui habet centum oves, &c.*

70 Tertius locus sumitur ex cap. 2. Epistolæ ad Hebræos, ubi Apostolus loquens de excellentia Christi supra Angelos, sic habet: *Qui enim sanctificat & qui sanctificantur ex uno omnes: propter quam caussam non confunditur eos vocare fratres, dicens, Nuntiabo nomen tuum fratribus meis; & iterum: Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus. Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem.* Ex quibus verbis sic formatur argumentum: Omnes qui sanctificantur a Christo, atque adeo quibus ipse meruit gratiam sanctificantem, quæ est gratia essentialis, vocantur pueri & fratres Christi: Sed Angeli non possunt pueri & fratres Christi appellari: Ergo illis non meruit gratiam sanctificantem, sive essentialem. Major est propositio Apostoli, dicit enim quod qui sanctificantur & qui sanctificat, sunt omnes ex uno, & quod propter hanc caussam, non confunditur eos fratres vocare, & quod eos vocat pueros suos. Minor vero probatur: Illi dicuntur ab Apostolo pueri, & fratres Christi, qui communicaverunt carni & sanguini: Sed Angeli non communicaverunt carni & sanguini, utpote spiritus puri: Ergo vocari nequeunt pueri & fratres Christi.

71 Respondent Suarez, & Cabrera, duplicem esse sanctificationem, sive gratiam essentialem: unam quæ non tantum sanctificat, sed etiam redimit a peccato: alteram quæ licet reddat sanctum, non tamen liberat a peccato, eo quod in subjecto suo illud non reperiat: Apostolum autem loco citato non loqui de utraque illa sanctificatione, sed dumtaxat de illa qua redimitur a peccatis qui sanctificatur, subindeque nihil amplius ex illo testimonio concludi, quam quod Christus non meruerit Angelis gratiam essentialem, quæ eos sicut homines liberaret a peccato.

72 Sed contra: Ideo Apostolus loco citato loquitur solum de sanctificatione liberativa a peccato, quia nullam aliam agnoscebat, cujus caussa fuisset meritum Christi: si enim aliam agnovisset, valde processisset diminute in eo quod præcipue intendebat, nempe excellentiam Christi supra Angelos describere; eam enim amplius & maxime commendare

mendare potuisset Hebræis; ex eo quod suo merito, non tantum redemptos, sive homines; sed etiam non redemptos, sive Angelos, sanctificasset.

§. II.

Testimonia D. Thomæ.

73 POtest etiam probari conclusio D. Thomæ, qui variis in locis aperte favet nostræ sententiæ: nam q. 29. de verit. art. 7. ad 5. sic ait: *Sicut mereri est viatoris, ita non nisi pro viatore aliquis potest mereri, quia oportet ut ei pro quo quis meretur, aliquid desit eorum quæ sub merito cadunt: Angeli autem non sunt viatores quantum ad præmium essentiale, & ideo quantum ad hoc nihil eis meruit Christus: sunt autem aliquo modo viatores, respectu præmii accidentalis, quantum nobis ministrant, ad quod valet eis meritum Christi.* Et in 2. sentent. dist. 9. qu. 1. art. 8. ad 2. docet operationem hominis efficaciorem esse ad merendam vitam æternam, quam sit operatio Angeli; & inter alias rationes pro hac veritate, istam affert, *quia operatio hominis fundatur in merito Christi, non vero operatio Angeli;* atque adeo censet Christum non meruisse Angelis vitam æternam. Item in 3. dist. 13. q. 1. art. 2. quæstiunc. 2. loquens de Christo ait, quod *non influxit Angelis removendo prohibens, scilicet peccatum, aut merendo gratiam.* Denique in hac parte infra qu. 59. art. 6. in corp. & in resp. ad 1. concedit quidem judicio Dei, negat tamen judicio Christi ut hominis, Angelos subjici, quantum ad præmium essentiale, & damnationem æternam. Quæ doctrina verificari non potest, si Christus Angelis meruit præmium essentiale: si enim antiqui Patres, licet ante Incarnationem justificati, eo ipso tamen quod ex meritis Christi justitiam suam habuerunt, subsunt judicio Christi humano in fine mundi futuro, quare ad Christum ut hominem non pertinebit judicare Angelos in extremo judicio de merito essentiali, & præmio illi correspondente, si tale præmium ex meritis & gratia Christi consecuti sunt?

§. III.

Eadem veritas ratione suadetur.

78 PLures adduci solent rationes in ejusdem veritatis confirmationem. Prima & præcipua sumitur ex principiis supra disp. 3. art... statutis, agendo de motivo Incarnationis, potestque sic breviter proponi. Decretum de conferenda gratia & gloria ex meritis Christi, dependet ex prævisione peccati Adami, saltem in genere caussæ materialis & occasionalis: Sed decretum de conferenda gratia & gloria essentiali Angelis, non dependet ex prævisione peccati Adami: Ergo decretum illud non innititur præscientiæ meritorum Christi, nec ab illa dependet, subindeque gratia & gloria essentialis Angelis collata, non est ex meritis Christi, sed ex mera & gratuita liberalitate Dei. Major probatur: Christus & ejus Incarnatio decreta fuerunt dependenter a prævisione peccati Adami, ita ut illo non peccante Filius Dei non venisset, ut loco citato fuse cum S. Doctore ostendimus; Ergo gratia & gloria ex meritis Christi conferenda, non potest etiam non dependere a prævisione peccati. Minor autem, in qua est difficultas, probatur primo, Cum Adamus ex suggestione mali Angeli jam damnati, lapsus fuerit, Deus priusquam statueret permittere peccatum primi parentis nostri, ac proinde priusquam illud præsciret, debuit habere voluntatem permittendi lapsum primi Angeli, subindeque & voluntatem efficacem conservandi bonos Angelos in gratia, eosque consequenter remunerandi gloria essentiali; alias reprobatio malorum Angelorum esset prior prædestinatione bonorum, quod tamen omnes negant: Ergo similiter, immo a fortiori, priusquam Deus decerneret permittere peccatum Adami, illudque præsciret, voluit conferre Angelis gratiam & gloriam essentialem.

Secundo probatur eadem Minor principalis: Gratia quæ est dependens ex prævisione peccati, est gratia sanans & redimens, ut de se patet: Sed gratia collata Angelis non est hujusmodi, ut enim dicitur Matth. 9. *Non est opus valentibus medico, sed his qui male habent:* Ergo gratia collata Angelis non est dependens ex prævisione peccati Adami nec per consequens ex meritis Christi venturi, sed ex mera liberalitate Dei.

75 Secunda ratio: Omne meritum Christi pro his quos sanctificavit, ita fuit passione & morte sua consummatum, ut nemo per Christum sanctificatus sit, nisi pro eo Christus passus & mortuus sit, unde quicumque excluditur a sanguine & morte Christi, etiam ab ejus merito & sanctificatione excluditur: Sed Angeli a sanguine & morte Christi excluduntur: Ergo & ab ejus sanctificatione & merito. Minor est certa, & passim docetur a SS. Patribus: August. enim in Enchiridio cap. 61. sic ait: *Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum: non enim pro Angelis mortuus est Christus*, Bernardus serm. in feriam 4. hebdomadæ sanctæ: *Passio homini data est, quia alteri dari non potuit: numquid Angelo? Sed ille non equit. Numquid diabolo? Sed ille non resurgit.* Gregorius 28. moral. cap. 6. *Incarnationis mysterium & ipsi Angeli electi mirari sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt.* Id etiam evidenter convincitur ex illa consequentia, quam facit Apostolus 2. ad Corinth. 5. *Unus pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt*, scilicet per peccatum: Sed Angeli boni & electi, nunquam fuerunt mortui per peccatum: Ergo nullo modo potest dici, quod pro illis Christus mortuus sit.

Major autem in qua est difficultas probatur ex illo 76
Apostoli ad Hebræos 10. *Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* Quibus verbis aperte declarat quod quicumque sanctificati sunt, illa una oblatione qua Christus in ara Crucis seipsum in satisfactionem pro peccatis obtulit, gratiam & sanctificationem obtinuerunt, subindeque quod omne Christi meritum pro his quos sanctificavit, passione & morte sua consummatum fuit. Ratio enim id suadet, nam convenientissimum est, ut omne Christi meritum pro his quos sanctificavit, in perfectissimo ejus opere completum & consummatum sit: Sed Christi passio & mors fuit opus Christi perfectissimum, & præstantissimum, quia in ea completum est totum pondus caritatis ipsius, juxta illud Apostoli ad Rom. 5. *Commendat autem caritatem suam Deus in nobis, quia cum peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Quæ verba exponens D. Thomas subdit: *In hoc quod dicit commendat, immensitatem quamdam divinæ caritatis assignat:* Ergo omne Christi meritum pro his quos sanctificavit, passione & morte sua consummatum est.

Confirmatur: In his quæ Christus pro seipso meruit, 77
consummavit meritum suum per passionem & mortem, juxta illud Lucæ 24. *Nonne sic oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Et ad Philip. 2. *Factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod & Deus exaltavit illum:* Ergo a fortiori omne Christi meritum pro his quos sanctificavit, passione & morte sua consummatum est. Unde commentitium videtur quod ait Suarez, nempe Christi merita pro hominibus, non nisi per mortem & passionem suam consummata fuisse, pro Angelis vero ante mortem & sanguinis effusionem, subindeque actibus passionem antecedentibus, gratiam & beatitudinem ipsis promeruisse: cum enim hoc ex mera Dei voluntate dependeat, judicare de illo absque revelatione Ecclesiæ, aut urgentissima ratione, temeritate non vacat; præsertim cum Apostolus asserat Christum *una oblatione* (idest morte & passione sua) *consummasse in sempiternum sanctificatos.*

Tertia ratio: Nullus justificatus per merita Christi, 78
est glorificatus ante merita Christi per passionem consummata: Sed Angeli sunt glorificati ante merita Christi per passionem consummata: Ergo per merita Christi justificati non sunt. Minor est certa de fide, & patet ex illo Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei.* Major vero probatur exemplo Patrum Antiquorum, qui Incarnationem præcesserunt; ideo enim illi non sunt glorificati ante passionem Christi, quia eorum gratia, erat gratia derivata a Christo, & ideo non debebat prius consummari in membris, quam in capite a quo derivabatur.

Respondet Suarez, negando paritatem, & assignando 79
rationem discriminis, ex eo quod ut homines introducerentur in gloriam, debebat expectari perfecta satisfactio pro peccatis hominum, quæ non fuit Deo exhibita, nisi in passione & morte Christi: hoc autem non habet locum in Angelis, cum enim non peccassent, non indigebant sanctificatione Christi, ut introducerentur in gloriam.

Sed contra: Juxta hunc Auctorem, tam dependens erat 80
gloria Angelorum a meritis Christi, quam gloria hominum a satisfactione Christi: Sed propter dependentiam gloriæ hominum a perfecta Christi satisfactione, per mortem consummata, non poterant homines intrare in gloriam, nisi post exhibitam talem satisfactionem: Ergo similiter ob dependentiam gloriæ Angelorum a meritis Christi consummatis, non poterant Angeli introduci in gloriam, ante prædictam consummationem meritorum, vel si sufficerent merita Christi, ut prævisa, ad hoc ut Angeli glorificarentur, sufficiebat etiam satisfactio Christi ut prævisa, ad hoc ut homines glorificarentur.

Ex dictis confutata manet sententia Asturicensis & Ci- 81
pulli: si enim Angeli non habuerunt gratiam & gloriam essentialem ex meritis Christi, ut jam ostendimus, eam non obtinuerunt duplici titulo, ut illi Auctores asserunt, sed uno tantum, nimirum gratuitæ donationis & puræ liberalitatis.

Addo quod, supposita in Deo antecedenter ad decretum Incarnationis voluntate efficaci dandi gratiam & gloriam essentialem Angelis ex mera liberalitate, gratis omnino & inutiliter statuitur in illo, consequenter ad tale decretum, nova alia voluntas dandi eamdem gratiam & gloriam Angelis intuitu meritorum Christi. Quæro enim cui bono nova ista & secunda voluntas? Non bono ipsorum Angelorum, quandoquidem nihil amplius ex vi illius

lius habent de gratia & gloria essentiali, quam ex vi voluntatis antecedentis prævisionem Christi. Non bono etiam gloriæ ipsius Christi, utpote cum non faciat Angelos ab ipso dependere, nisi pro titulo, sine ulla prorsus re; siquidem quod Angeli habeant ex merito Christi illud idem quod haberent, licet non esset tale meritum, titularem solum facit dependentiam ab eo, non vero realem. Unde sicut si homines aliunde quam per Christum fuissent justificati, gratis pro illis mortuus fuisset Christus, ut habet Apostolus ad Galatas 2. dicens: *Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.* Ita similiter, si aliunde Angelis justitia, quam per Christum, videlicet (ut concedunt prædicti Auctores) ex mera Dei liberalitate provenerit, gratis pro illis meruit Christus.

§. IV.

Solvuntur objectiones ex testimoniis Scripturæ & SS. Patrum.

82 OBjiciunt in primis Adversarii quædam Scripturæ testimonia, quibus significari videtur, Christum non solum hominibus, sed etiam Angelis gratiam & gloriam essentialem meruisse: dicitur enim ad Ephes. 1. proposuisse Deum in Christo *instaurare omnia qua in cælis sunt, & qua in terra.* Et ad Colos. 1. idem Apostolus asserit Christum *pacificare per sanguinem Crucis sua, sive qua in terris, sive qua in cælis sunt.* Item Joan. 14. Christus dicebat: *Nemo venit ad Patrem nisi per me.* Denique Apoc. 12. dicitur de Angelis, quod *vicerunt eum* (scilicet diabolum) *per sanguinem Agni.* Si autem Angelorum victoria adscribenda sit sanguini Christi, sequitur eos ex Christi meritis habuisse perseverantiam qua vicerunt draconem, seu diabolum, ac proinde reliqua auxilia gratiæ, & gloriam essentialem.

83 Confirmatur: Apostolus ad Roman. 5. loquens de gratia Christi ut hominis, eaque essentiali, dicit quod hæc *abundavit in plures*, quam delictum unius Adam: Sed non in plures homines; peccatum enim Adæ omnes homines infecit: Ergo in homines simul & in Angelos, subindeque Angelis meruit Christus gratiam & gloriam essentialem.

84 Confirmatur amplius: Ad Hebræos 2. dicitur quod *decebat eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummari.* Ubi Apostolus loquitur de Christo, supponitque ipsum ante suam passionem multos in gloriam adduxisse, qui quidem esse debuerunt Angeli, quia priusquam Christus pateretur, nullus hominum intravit cælum: Ergo supponit Christum gloriam essentialem Angelis meruisse.

85 Ad objectionem respondeo illum locum Epist. ad Ephes. sic intelligi, & opponi a D. Thoma ibid. lect. 3. *Per Christum instaurari omnia qua in cælis sunt, idest Angelos, non quod pro Angelis mortuus sit Christus, sed quia in redimendo hominem reintegratur ruina Angelorum: Psalm.* 109. *implevit ruinas.* Similiter ad alium locum Epistolæ ad Colossenses, respondet idem S. Doctor ibidem lect. 5. verba illa esse intelligenda de concordia inter Deum & homines, quam Christus Dominus per mortem suam operatus est. Etenim inter Deum & hominem caussa discordiæ fuit peccatum, & inter Judæos & Gentiles lex: quia ergo Christus per Crucem destruxit peccatum, & hoc modo pacificavit sive quæ in cælis, sive quæ in terris sunt, juxta illud ad Ephes. 2. *Ipse enim est pax nostra qui fecit utraque unum.*

86 Ad locum ex Joan. 14. respondetur ex eodem Angelico Præceptore ibid. lect. 2. sensum horum verborum esse neminem posse venire ad notitiam Patris, nisi per Verbum suum, quod est Filius; cum hoc tamen discrimine, quod homines non veniunt ad notitiam Patris, nisi per Verbum carne velatum, Angeli vero cognoscunt Patrem per Filium, seu Verbum, ut est Deus, & in natura divina subsistit; eaque notitia beatificantur, & veluti nutriuntur & saginantur, ut bellissime declarat Augustinus concione 1. in Psalm. 33. his verbis: *In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, Ecce cibus sempiternus, sed manducant Angeli, manducant superna virtutes, manducant cælestes spiritus, & manducant & saginantur. Quis autem homo posset ad illum cibum? unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo ut mensa illa lactesceret, & ad parvulos perveniret. Cibus in lac non convertitur, nisi per carnem trajiciatur, nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans, sed quia minus idoneus est infans qui pane vescatur, ideo ipsum panem mater incarnat, & per humilitatem mamillæ & lactis succum, de ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane pavit nos sapientia Dei? quia Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducavit homo, ut scriptum est.*

87 Ad locum Apocalypsis dico quod quamvis ante verba citata narretur prælium Angelorum, illis tamen non loquitur Joannes de Angelis, sed hominibus, ut patet ex ipso contextu: post narratum enim prælium Angelorum cum diabolo, subdit: *Projectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum per sanguinem agni, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.* Ubi manifestum est, D. Joannem non loqui de Angelis, utpote animas non habentibus.

Ad primam confirmationem desumptam ex verbis Apo- 88
stoli ad Rom. 5. respondeo cum D. Thoma ibi lect. 5. quod cum Apostolus dixit gratiam Christi abundare in plures, quam delictum Adæ, ly *plures*, secundum expositionem Augustini non sumitur ibi comparative, sed absolute; ita ut idem valeat ac multi. Secundum autem D. Ambrosium, quamvis sumatur comparative, nihil contra nos, quia ut recte advertit D. Thomas, non sumit Ambrosius delictum Adæ pro delicto originali propagato in omnes homines, sed pro speciali delicto idololatriæ, quod non per propagationem, sed per imitationem descendit ab Adamo in posteros, quod sane delictum cum abundaverit quidem in multos, non tamen in omnes homines, verum est dicere, quod gratia Christi abundavit in plures homines, quando quidem non solum pro infidelibus, sed etiam pro peccatis fidelium mortuus est.

Ad secundam confirmationem ex verbis Epistolæ ad He- 89
bræos petitam, respondeo cum S. Thoma ibid. lect. 3. ly *multos filios in gloriam adduxerat*, intelligendum esse non de Angelis, sed de hominibus, sensumque horum verborum esse, quod multos filios in gloriam adducere decreverat, vel jam adduxerat quoad intentionem & decretum; unde S. Doctor hæc verba exponens ait: *Qui adduxerat, idest adducendos præordinaverat.* Quod si aliquis hæc verba Apostoli explicare velit de adductione ad gloriam in executione, dicere poterit, ibi verbum præteriti poni pro verbo futuri; multoties enim in sacris litteris, propter certitudinem prophetiæ, aut eventus futuri, id quod revera erat futurum, significatur per modum præteriti, ut constat ex illo Isaiæ 9. *Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis.*

Objiciuntur secundo quædam SS. Patrum testimonia, 90
quæ favere videntur Adversariorum sententiæ: Bernard. enim serm. 22. super Cantica sic habet: *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne laberetur, sic illum de captivitate eruens, sicut hunc a captivitate defendens, & hac ratione fuit æque utrique redempcio, solvens illum, & servans istum.* Quibus verbis concedit Bernardus, Angelos fuisse per Christum præservatos ne laberentur: quo posito negari non potest quod per ipsum fuerint justificati justitia essentiali. D. Gregorius in cap. 2. lib. 1. Regum: *Nullus* (inquit) *hominum neque Angelorum est sanctus, nisi per Christum.* D. Hieronymus in cap. 1. ad Ephesios de Angelis, ait quod *absque peccato nullus sit, & sydera ipsa non sint munda coram Deo, omnisque creatura pavent creatoris adventum. Unde & Crux Salvatoris, non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur:* Ergo juxta Hieronymum Christus passione sua meruit Angelis gratiam sanctificantem, alioquin non videtur quomodo virtute Crucis dicantur purgati.

Ad locum D. Bernardi respondeo, quod ibi loquitur 91
de Christo, non ut homine, sed ut Deo, quoad Angelos, ut constat ex verbis antecedentibus: *Quoniam* (inquit) *qui erat Angelis sanctificatio; redemptio factus est nobis.* Supponunt enim verba illa, Christum antequam fieret nobis redemptio, atque adeo priusquam fieret homo, factum fuisse sanctificationem Angelorum. Cum ergo dicit Bernardus: *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne laberetur*, solum vult quod per Christum, in quantum Deum, steterunt Angeli boni, sicut per eumdem Christum, in quantum Deum & hominem, redemptus est homo lapsus. Eodem modo intelligi debet Divus Gregorius, cum dicit, quod *nullus hominum neque Angelorum est sanctus, nisi per Christum*; hoc enim, quantum ad Angelos, intelligendum est de Christo, ut Deo; quoad homines vero de Christo, ut Deo & homine simul, seu de Verbo ut humana carne induto.

Ad locum D. Hieronymi respondet Vasquez disp. 49. 92
cap. 5. *testimonium illud nullius momenti censeri debere, eo quod juxta omnium sententiam, manifestum errorem contra fidem contineat: tametsi non satis constet, utrum ex propria, an ex alterius sententia docuerit.* Sed hæc responsio temeritate non caret, sub dubio enim relinquit, an unus ex præcipuis Ecclesiæ Patribus (quem *maximum Doctorem* Ecclesiæ, & *magistrum mundi* D. Prosper appellat, ac *instar lampadis ab oriente usque ad occidentem resplendisse*, affirmavit Augustinus) fuerit hæreticus, nec ne? Nec valet quod addit Vasquez, nimirum se existimare errorem memoratum non docuisse Hieronymum ex propria sententia, sed ex aliorum libris, nempe Origenis, aut Apollinaris, vel Didymi &c. Nam hæc correctio errorem potius tribuit Hieronymo, quam ipsum defendat: si enim ex aliorum libris doctrinam illam desumpsit, & hæc (ut asserit Vasquez) manifestum contineat errorem contra fidem, culpabilis redditur Hieronymus, qui talem error-

rem

rem docuit, licet ex aliorum libris; non enim licitum est errorem ducere & adducere ex libris aliorum, nisi ad impugnandum.

93 Ut ergo a tam gravi injuria maximum hunc Ecclesiæ Doctorem, ac totius orbis magistrum vindicemus, advertendum est, nomen peccati dupliciter sumi, nimirum stricte, pro culpa morali, vel large, pro quocumque defectu creaturæ; quo sensu monstra interdum vocari solent peccata naturæ. Hoc posito dico, quod quando D. Hieronymus dixit Angelos non esse sine peccato, ipsamque Christi Crucem eos a peccato purgasse, sumit peccatum non stricte pro culpa morali, sed late pro alio defectu, nimirum pro nescientia mysterii Incarnationis, a qua Crux Christi, sive Christus ut homo, purgavit Angelos, eos illuminando quoad mysterium suæ Incarnationis. Fundamentum ita explicandi mentem Sancti Doctoris habetur ex ejus verbis, exponens enim caput secundum Epist. citatæ ad Ephesios, dicit quod *omnis creatura Domini sui cruore purgata est*. Certe cum non omnis creatura sit capax mali moralis, de illo non loquitur Hieronymus, sed de peccato, ut significat quemcumque defectum, subindeque idem dicendum est de peccato, a quo in expositione capitis primi docuerat purgari Angelos per crucem Christi.

94 Objiciuntur tertio quædam S. Thomæ testimonia quæ videntur repugnare nostræ sententiæ: nam S. Doctor super cap. 1. Joan. lect. 10. exponens verba illa Evangelist. *De plenitudine ejus nos omnes accipimus*, subdit: *Scilicet omnes Apostoli, & Patriarchæ, & Prophetæ, & justi qui fuerunt, sunt, & erunt, & etiam* OMNES ANGELI. Et infra sic ait: *Plenitudo gratiæ quæ est in Christo, est caussa omnium gratiarum quæ sunt in omnibus intellectualibus creaturis*. Item hic qu. 7. art. 9. in corp. docet quod virtus gratiæ Christi se extendit ad omnes operationes & effectus gratiæ, quia Christus est primum & universale principium in genere habentium gratiam, sicuti Sol est universalis caussa generationis rerum inferiorum.

95 Ad primum testimonium dicendum S. Doctorem solum velle, omnes etiam Angelos, de plenitudine Christi accepisse, quatenus varias illustrationes, & gloriam accidentalem, ex merito Christi habuerunt. Cum vero asseris, gratiam Christi esse caussam omnium gratiarum, quæ sunt in intellectualibus creaturis, & universale principium in genere habentium gratiam; hoc intelligendum est secundum distributionem accommodam, nimirum quantum ad omnem gratiam, sive accidentalem, sive essentialem, in hominibus; in Angelis vero quantum ad omnem gratiam accidentalem, quam habent ut ministri Christi in salutem hominum. Et certe cum locis §. 1. adductis loquatur expresse D. Thomas de gratia & gloria essentiali, negetque Christum eas Angelis meruisse; locis vero in objectione contentis, non loquatur specialiter de gratia & gloria, sed de gratia ut sic, & in genere, standum potius est locis illis, quam istis; maxime cum ista possint, juxta expositionem traditam, explicari de gratia accidentali.

§. V.

Diluuntur argumenta ex ratione petita.

96 TRiplici ratione insurgunt Adversarii contra nostram sententiam. Prima sic potest proponi: Christus est primus omnium prædestinatorum, juxta illud Psalm. 39. *In capite libri scriptum est de me*: Ergo est caussa prædestinationis omnium electorum tam hominum, quam Angelorum: subindeque omnium effectuum prædestinationis illorum: Sed gratia est primus effectus prædestinationis Angelorum, gloria vero essentialis ultimus: Ergo Christus est caussa tam gratiæ, quam gloriæ essentialis Angelorum. Minor subsumpta, & ultima Consequentia patent, prima vero suadetur ex illo communi axiomate: *Primum in unaquoque genere est caussa ceterorum*. Ergo si Christus sit primus omnium prædestinatorum, erit caussa prædestinationis omnium electorum tam hominum, quam Angelorum.

97 Secunda ratio Adversariorum sic procedit: Gratia & gloria essentialis conferuntur hominibus prædestinatis ex meritis Christi; quia est caput illorum: Sed Christus etiam in quantum homo, est Angelorum caput ut articulo præcedenti ostendimus: Ergo etiam illis gratia & gloria essentialis ex meritis Christi conferuntur.

98 Tertia ratio est: Eadem videtur esse ratio de tota gloria essentiali Angelorum; ac de quocumque gradu illius: Sed aliquis gradus gloriæ essentialis Angelorum (ille nimirum qui fuit præmium correspondens actui fidei quem Angeli adhuc viatores habuerunt in Christum ut consummatorem suæ gloriæ) dependent ex meritis Christi prævisis: Ergo & tota gloria essentialis illorum.

99 Hæ tamen rationes, licet aliquam probabilitatis speciem præ se ferant, facile dilui possunt ex fundamentis quæ supra statuimus. Ad primam enim respondetur, quod licet Christus sit primus prædestinatorum, non tamen eodem modo respectu omnium, nam respectu hominum est primus prædestinatorum, non solum prioritate dignitatis & perfectionis, sed etiam prioritate causalitatis & influxus, quia prædestinatus est ut illorum Redemptor, supposita prævisione peccati originalis: respectu vero Angelorum est quidem primus, quantum ad perfectionem & dignitatem, & rationem communem caussæ exemplaris; immo est finis eorum secundum quod sunt præordinati ut ministrent Christo in officio redemptionis; non tamen est primus prioritate caussalitatis & influxus respectu gratiæ & gloriæ essentialis Angelorum, cum non sit prædestinatus ut esset illorum Redemptor; sed tantum per respectum ad gloriam accidentalem, quam Christus ut ipsorum caput in ipsos influit, ut articulo præcedenti declaravimus. Quando vero dicunt, quod primum in unoquoque genere est caussa ceterorum, hoc debet intelligi de caussalitate in aliquo genere caussæ, vel efficientis, vel exemplaris, vel finalis, non tamen requiritur, quod sit caussa efficiens illorum physice vel moraliter; homo enim v. g. licet sit primus in genere animalis, non est tamen caussa efficiens ceterorum animalium.

Ad secundam rationem dicendum, non ex sola generali ratione capitis nos colligere omnes effectus nostræ prædestinationis procedere ex meritis Christi, sed ex habitudine capitis ad talia membra ejusdem naturæ specificæ, ad quorum reparationem principaliter venit Christus. Unde D. Thomas qu. 29. de verit. art. 4. ad 5. ex fine Incarnationis, quia scilicet principaliter facta est ad liberandum hominem a peccato, colligit quod humanitas Christi ordinetur ad influendum in homines redemptos, ut ad finem principaliter intentum, non autem ad influendum in Angelos: nam influxus supra explicatus quo Angelos illuminat, & præmia accidentalia eis tribuit, *non est finis Incarnationis, sed Incarnationem consequens*, ut ibidem ait S. Doctor.

Dices, si Christus solum accidentaliter influit in Angelos, dona scilicet accidentalia, solum accidentaliter & secundum quid erit caput Angelorum, non vero absolute & simpliciter, contra testimonia Scripturæ articulo præcedenti adducta, in quibus, absolute & sine addito dicitur caput Angelorum. Difficile etiam explicari poterit, quomodo prædestinatio Angelorum subjiciatur prædestinationi Christi, ut consummanda & perficienda per ipsum.

Sed nego utramque sequelam, licet enim ad rationem capitis naturalis & physici requiratur quod vitam essentialem in membra influat, non tamen ad rationem capitis moralis & mystici, ut patet in Principe respectu Reipublicæ; unde licet Christus gratiam & gloriam essentialem in Angelos non influat, quia tamen habet influxum in illos, tum secundum exteriorem gubernationem, tum secundum communicationem accidentalium bonorum, potest simpliciter & absolute dici Angelorum caput; licet non omnibus modis, nec ita proprie, sicuti hominum, ut docet D. Thomas hic art. 4. & nos articulo præcedenti declaravimus. Perfecte etiam salvatur, & facile explicatur in nostra sententia, quomodo gratia Angelorum consummatur per Christum: ad hoc enim sufficit quod ab ipso recipiat perfectionem accidentalem, sicut omnis substantia perficitur & consummatur per accidentia.

Ad ultimam rationem respondeo negando suppositum Minoris, nempe quod aliquis gradus gloriæ essentialis fuerit præmium actus fidei Angelorum in Christum, reduplicative qua talis; quamvis enim actus ille, consideratus secundum suam substantiam, & quatenus erat actus fidei aliorum mysteriorum Trinitatis, v. g. fuerit meritorius gloriæ essentialis; sicut tamen erat ei accidentale quod terminaretur ad Christum, ut consummatorem gloriæ, ita secundum terminationem hanc consideratus, non fuit meritorius nisi præmii accidentalis, non vero essentialis.

§. VI.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

EX dictis inferes, Christum Dominum non meruisse Adamo gratiam essentialem quam habuit in statu innocentiæ: gratia enim collata ex meritis Christi, cum sit dependens ex prævisione peccati, est gratia sanans & redimens, unde a Theologis *medicinalis* appellatur: Atqui gratia status innocentiæ, non fuit gratia sanans, sed sanitatis; ut enim dicitur Matth. 9. *Non est opus valentibus medico, sed his qui male habent*: Ergo non fuit ex meritis Christi Redemptoris, sed ex sola liberalitate Dei conditoris.

Confirmatur: Gratia collata ex meritis Christi, est fructus sanguinis & passionis ejus, cum omne meritum Christi pro his quos sanctificavit ita fuerit passione sua & morte consummatum, ut nemo per Christum sanctificatus sit, nisi pro eo Christus passus & mortuus sit, ut §. 2. ratione 2. declaravimus: sed sanguis & passio Christi, non pertinuit ad statum innocentiæ Adami, ut enim ait Augustinus de correpto. & gratia cap. 12. *In illis bonis Adam Christi*

Christi morte non egut: Ergo gratia essentialis illius status non fuit ex meritis Christi. Sicut tamen Christus ideo meruit Angelis gratiam & gloriam accidentalem, quia eas Deus ipsis conferre voluit consequenter ad prævisionem Christi: ita propter eamdem rationem, gratia accidentalis fidei in Christum ut consummatorem gloriæ, quam habuit Protoparens in sua innocentia, consequenter ad revelationem mysterii Incarnationis; illa, inquam, gratia, ipsi a Deo collata est, dependenter a merito Christi.

ARTICULUS V.

Per quam gratiam Christus in ratione capitis Ecclesiæ constituatur?

106 CUm in Christo duplex sit gratia, una substantialis, quæ gratia unionis dicitur, altera accidentalis, quæ habitualis appellatur, difficultas & controversia est inter Theologos, quenam ex illis Christum in ratione capitis Ecclesiæ constituat, subindeque gratia capitalis appelletur? Vasquez enim hic disp. 48. cap. 4. Meratius disp. 24. sect. 9. aliique ex Recentioribus, contendunt solam gratiam unionis Christum in ratione capitis constituere, subindeque gratiam capitalem dici debere. E contra vero Medina, Nazarius, Aravius, Cipullus, aliique ex nostris Thomistis, docent solam gratiam habitualem esse in Christo gratiam capitis. Alii vero asserunt gratiam Christi capitalem consistere quidem in recto in gratia habituali, sed in obliquo gratiam unionis importare. Quæ sententia videtur probabilior. Unde sit

§. I.

Duplici conclusione vera sententia statuitur.

DIco primo: Gratia unionis in Christo, gratia capitis non est.

107 Probatur conclusio ratione fundamentali: Gratia capitis in Christo est illa per quam in quantum homo influit efficienter moraliter gratiam in Ecclesiæ membra: Sed Christus ut homo per gratiam unionis hujusmodi efficientiam non habet; Ergo gratia unionis in Christo gratia capitis non est. Major patet, nam influxus qui per se & proprie pertinet ad rationem capitis in Christo, est per modum meriti; licet enim Christus ut homo physice etiam influat in nostram justificationem, hunc tamen influxum non habuit respectu antiquorum Patrum, qui justificati fuerunt ante Christi adventum, & tamen est vere caput etiam respectu illorum. Minor vero probatur: Per illam formam influit Christus ut homo moraliter efficienter gratiam, quæ est principium quo merendi: sed gratia unionis non est humanitati Christi principium quo merendi: Ergo Christus per gratiam unionis non influit efficienter moraliter gratiam in Ecclesiæ membra. Major est evidens, Minor vero suadetur. Id est Christo ut homini principium quo merendi, quod est humanitati principium quo elicendi actus supernaturales, & efficiendi opera meritoria: Sed gratia unionis non est humanitati Christi principium quo operandi, cum non informet physice humanitatem, nec cum illa identificetur, quorum alterum necessarium erat, ut per eam posset humanitas Christi actus meritorios efficere, ut disp. 12. art. 2. ostensum est: Ergo gratia unionis non est in Christo principium quo merendi.

108 Confirmatur & magis illustratur hæc ratio: Gratia capitis constituit Christum intra genus & ordinem operativi, per illam enim Christus constituitur potens influere in alios: Sed per gratiam unionis Christus non constituitur intra genus & ordinem operativi: Ergo per illam in ratione capitis Ecclesiæ non constituitur. Major patet, Minor probatur. Gratia unionis nihil aliud est quam ipsa subsistentia Verbi Divini, communicata Christi humanitati: Sed per talem subsistentiam non constituitur Christus intra genus & ordinem operativi, cum subsistentia nec proxime, nec radicaliter operativi sit; quia neque est potentia operativa, quæ est principium proximum operandi; neque natura, quæ sola est principium radicale operationis, sed solum terminus & complementum naturæ: Ergo per gratiam unionis Christus intra genus & ordinem operativi non constituitur.

Dico secundo: Gratia capitis in Christo consistit adæquate in recto in gratia habituali: in obliquo tamen & de connotato, gratiam unionis importat.

109 Probatur prima pars conclusionis: Forma dans Christo ut homini radicale posse ad influxum in membra Ecclesiæ, gratia capitalis est: Sed gratia habitualis Christi hoc præstat: Ergo est gratia capitalis. Major patet, gratia enim capitalis ea dicitur quæ est influxiva in alios, cum de ratione capitis sit in membra influere. Minor vero suadetur. Christus influit in membra Ecclesiæ per meritum & satisfactionem: Sed gratia habitualis dat Christo ut homini posse radicaliter mereri, ut disput. 12. artic. 2. ostensum est: Ergo dat illi posse radicaliter influere in membra Ecclesiæ.

Confirmatur: Ad rationem capitis tres solum conditiones requiruntur, nimirum prioritas, eminentia, & influxus: Sed gratia Christi habitualis illas conditiones habet: Ergo gratia capitalis est. Minor probatur. In primis enim gratia habitualis Christo est prior gratia ceterorum hominum, tum quia magis accedit ad Deum, tum etiam quia est finis & exemplar gratiæ datæ aliis hominibus; sicut prædestinatio Christi est finis & exemplar nostræ prædestinationis. Est etiam eminentior gratia hominum & Angelorum, cum sit multo perfectior & abundantior, & Christus gratiæ plenitudinem habeat. Denique Christus per eam influit in Ecclesiæ membra, ut jam ostendimus: Ergo conditiones ad rationem capitis requisitas habet. 110

Secunda pars quæ afferit gratiam habitualem, ut est gratia capitis, in obliquo & de connotato gratiam unionis importare, manifesta videtur: Gratia enim habitualis est gratia capitis, quatenus Christum hominem constituit potentem ad condigne pro nobis satisfaciendum: Sed hoc non præstat sine gratia unionis, opera Christi satisfactoria & meritoria infinite dignificante: Ergo illam de connotato importat, prout gratia capitis est. 111

Addo quod, nisi gratia capitalis Christi gratiam unionis connotaret, pura creatura posset esse caput Ecclesiæ quoad meritum condignum gratiæ, & condignam satisfactionem pro peccato generis humani; cum omne quod gratia habitualis Christi importat, puræ creaturæ communicabile sit: Sed hoc dici nequit, ut docet D. Thomas hic art. 6. Ergo gratia capitalis Christi, gratiam unionis de connotato importat. 112

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjcies primo contra præcedentes conclusiones: Illa Christi gratia capitalis dicenda est, quæ in ipso est prior, & perfectior, illumque reddit potentem in membra Ecclesiæ gratiam influere: At illæ conditiones non conveniunt gratiæ habituali Christi, sed gratiæ unionis: Ergo gratia unionis, non vero gratia habitualis, Christum in ratione capitis constituit, & gratia capitalis dicenda est. Major patet, ut enim supra declaravimus, ad rationem capitis tria requiruntur, nimirum prioritas, eminentia, & influxus. Minor vero probatur quantum ad singulas partes. Et in primis quod gratia habitualis in Christo non sit prior, videtur manifestum, cum supponat gratiam unionis, & ad illam sequatur tamquam proprietas. Quod etiam non sit præstantior & eminentior, non minus evidens est, cum Christus perfectiori modo sit sanctus per gratiam unionis, quam per gratiam habitualem. Denique quod per gratiam habitualem non constituatur potens influere gratiam in alios, ostenditur primo: Christus influit gratiam in homines, per proprium meritum, quatenus ordinatum ad promerendum aliis: Sed gratia habitualis Christi non est principium illius ordinationis, cum sit ejusdem speciei in Christo & in nobis, & gratia nostra hujusmodi ordinationis non possit esse principium, sed sit ad præmium proprio subjecto promerendum alligata: Ergo per gratiam habitualem Christus non constituitur potens influere gratiam in homines. Secundo, Christus influit gratiam in homines, per proprium meritum, quatenus est infinitum: Sed gratia habitualis non est principium meriti Christi, quatenus est infinitum: Ergo non constituit Christum potentem influere gratiam in homines, sed hoc soli gratiæ unionis competit. 113

Respondeo distinguendo Majorem. Illa Christi gratia capitalis dicenda est, quæ est prior & perfectior in omni ordine, nego Majorem: in aliquo ordine, concedo Majorem, & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. 114

Explicatur solutio: Licet gratia habitualis unionis gratiam supponat, ac proinde non sit in omni ordine prima, est tamen prima in suo proprio ordine, nempe supernaturali, non hypostatico, quæ primitus, sicut sufficiens est ut vere & proprie rationem naturæ sortiatur, ita etiam sufficit ut gratia capitis sit. Similiter quamvis gratia habitualis non sit simpliciter & omnibus modis perfectior, & Christus nobiliori modo sit sanctus per gratiam unionis, quam per gratiam habitualem; est tamen nobilior & perfectior in ratione principii quo operandi, quæ proprietas & perfectio in gratia capitali præcipue attenditur, cum habeat constituere ipsum caput in genere activi, ut supra vidimus. Unde ad illud quod additur in objectione de vi influxiva gratiæ in alios, nego quod per gratiam habitualem Christus non constituatur potens influere gratiam in homines. Ad primam vero probationem in contrarium, distinguo Majorem: Christus influit gratiam in homines per proprium meritum, quatenus ordinatum ad promerendum aliis: ly *quatenus* dicente conditionem ad merendum aliis, concedo Majorem, dicente rationem forma-

formalem, nego Majorem, & prætermissa Minori, nego Consequentiam. Nam esto gratia habitualis non sit principium ordinationis operationum Christi ad influendum in alios, sed a libera Christi voluntate talis ordinatio proveniat: quia tamen hæc non est ratio formalis, sed dumtaxat conditio requisita ad merendum aliis, non licet inferre, gratiam non principantem hujusmodi ordinationem, non reddere Christum potentem ad influendum in alios.

Ad secundam probationem dico, gratiam Christi, etsi physice finita sit, & ejusdem rationis cum nostra, esse tamen moraliter infinitam, & ratione hujus infinitatis moralis meritum efficere quatenus est infinitum, ut disput. præcedenti art. 1. conclus. 3. declaravimus.

115 Objicies secundo: Gratia habitualis Christi & nostra sunt ejusdem speciei, ut disp. 12. art. 1. docuimus: Sed gratia nostra non est sufficiens ad caput constituendum, alias purus homo posset esse caput Ecclesiæ quoad influxum interiorem gratiæ per meritum condignum, cujus oppositum docet D. Thomas hic artic. 6. Ergo gratia habitualis Christi non potest ipsum in ratione capitis Ecclesiæ constituere, nec per consequens gratia capitalis appellari, sed hoc soli gratiæ unionis competit. Patet Consequentia: nam eadem forma invariata; eumdem præbet effectum: Ergo si gratia nostra habitualis sit ejusdem rationis & speciei cum gratia habituali Christi, & puro homini nequeat rationem capitis Ecclesiæ tribuere, nec id poterit Christo ut homini præstare.

116 Respondeo quod licet gratia habitualis Christi & nostra sint ejusdem speciei in esse physico, in esse tamen moris speciei distinguuntur, quia gratia habitualis animæ Christi, ratione conjunctionis quam habet cum persona Verbi, & gratia unionis, dignitatem quamdam & valorem infinitum habet, ratione cujus potest esse principium quo satisfactionis & meriti infiniti, ut disp. 4. ostensum est: hæc autem moralis diversitas sufficit ad hoc ut gratia habitualis Christi possit ipsum in ratione capitis Ecclesiæ constituere, licet gratia nostra habitualis rationem capitis Ecclesiæ puro homini tribuere nequeat. Unde quando in objectione dicitur, quod eadem forma invariata eumdem præbet effectum, distinguendum est: invariata tam physice quam moraliter, concedendum: invariata physice, variata tamen moraliter, negandum. Vel dicatur hoc esse verum, quando effectus præstatur a forma secundum sola intrinseca prædicata; secus autem quando a forma non provenit ratione tantum prædicatorum essentialium, sed simul ex aliquo adjuncto ingrediente in obliquo & de connotato, qualiter in præsenti contingere conclusione secunda ostensum est; ibi enim docuimus quod licet in Christo gratia capitis consistat adæquate in recto in gratia habituali; in obliquo tamen & de connotato, gratiam unionis importat.

117 Objicies tertio: Ideo gratia habitualis Christi secundum nos, ipsum constituit in ratione capitis Ecclesiæ, quia influit in substantiam operationum quibus satisfecit pro nobis, nobisque gratiam & gloriam de condigno promeruit: Sed gratia unionis dat istis operibus infinitam dignitatem, quæ principalius se habet in operibus meritoriis & satisfactoriis, quam ipsorum entitas & substantia: Ergo a fortiori gratia unionis Christum in ratione capitis Ecclesiæ constituit.

Respondeo distinguendo Majorem: quia influit in substantiam operationum, &c. effective & per modum principii quo, concedo Majorem: quia influit aliis modis, nego Majorem, & concessa Minori, nego Consequentiam: gratia enim capitalis debet esse principium quo agendi, gratia vero unionis etsi operationes Christi infinite dignificet, non est principium quo operandi, ideoque gratia capitalis non est. Item caput non per influxum formalem, sed per effectivum in ratione capitis constituitur: gratia autem habitualis constituit Christum ut hominem efficienter influentem in opera meritoria; gratia vero unionis, quæ est ipsa substantia Verbi, vel natura divina humanitati conjuncta, non efficienter, sed formaliter dat operibus Christi meritoriis & satisfactoriis dignitatem & valorem; & idcirco non gratia unionis, sed gratia habitualis, Christum ut hominem in ratione capitis Ecclesiæ constituit, subindeque gratia capitalis est.

118 Ex quo intelliges, gratiam Christi capitalem sola ratione differre a personali: Dicitur enim personalis, quatenus humanitatem Christi sanctificat, capitalis vero, prout dat posse influere in alios: Sed etiam est forma per quam subjectum aliquod in actu constituitur, & redditur potens agere, cum sola distinctione rationis, ut constat in calore ignis, per quem, absque reali distinctione, ignis in actu calidus constituitur, & redditur potens calefacere: Ergo gratia capitalis Christi, sola ratione differt a personali.

DISPUTATIO XV.

De scientia Christi in communi.

Ad quæst. 9. D. Thomæ.

INter perfectiones a Verbo assumptas, duas singulariter notavit Evangelista, plenitudinem scilicet gratiæ & veritatis, idest scientiæ & cognitionis animæ Christi. Unde postquam Sanctus Doctor de priori tribus præcedentibus 9. quæstionibus fuse disseruit, hic quæstionibus 9. & tribus sequentibus, agit de posteriori, & procedit tali ordine, quod prius tractat de scientia Christi in communi, deinde disputat de singulis ejus speciebus in particulari: nimirum de scientia beata, infusa, & acquisita. Eumdem ordinem & methodum observantes, pauca hic de scientia Christi in communi dicemus, sequentibus vero disputationibus, de triplici illa Christi scientia, fuse & lato calamo disseremus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum in intellectu creato Christi fuerit aliqua intellectio creata, vel tantum per intellectionem increatam & divinam intellexerit?

UT fide certum supponimus, Christum Dominum habuisse intellectum creatum, quod a nullo concedente illum esse verum hominem negari potest, cum intellectus sit proprietas animæ rationalis, subindeque omni habenti animam rationalem competere debeat. Unde in sexta Synodo generali Actione 11. definitur: Verbum assumpsisse *animam rationalem, animabus nostris consubulem, & mentem menti nostræ comparem*. Mens autem significat animam secundum partem superiorem, qua est intellectiva: Ergo in Christo est intellectus humanus & creatus. Hoc præmisso, inquiramus, an talis intellectus Christi Domini, per intellectionem humanam & creatam, vel solum per divinam & increatam intellexerit? In cujus difficultatis resolutione, relicto Monothelitarum errore, qui quamvis concederent intellectionem creatam in intellectu Christi creato, & increatam in intellectu Christi divino, ex utraque tamen unam operationem confleri asserebant, subindeque unam dumtaxat intellectionem in Christo admittebant. Relicto, inquam, hoc errore, quidam sunt ex Catholicis, quibus visum est, animam Christi non alia intellectione usam esse, quam divina & increata. Hanc sententiam tenuit olim quidam Joannes de ripa, relatus a Capreolo in 3. dist. 15. qu. 1. art. 1. illamque suo tempore quibusdam placuisse refert D. Bonaventura ibidem, fuisseque publice defensam Parisiis testatur Gregorius in 2. dist. 7. q. 2. Denique inter antiquos pro abroganda Christo scientia creata, fuse laboravit Hugo Victorinus tom. 3. Trust. de sapientia animæ Christi, ubi quamvis initio illud dumtaxat quærere videatur, an scientia Christi æquet divinam, tamen eo tandem devenit, ut scientiam Christi creatam abrogatam malit, & dicat eum qui præter scientiam increatam, aliam ponit in anima Christi, cavere debere, ne nimis carnaliter potius sua quam vera pronuntiet. 1

§. I.

Vera sententia, asserens fuisse in Christo intellectionem creatam, statuitur, & multipliciter suadetur.

DIco igitur, certum de fide est, in Christo fuisse scientiam seu intellectionem creatam. 2

Probatur conclusio multipliciter. In primis enim Christus plerosque actus humanæ intellectionis infra referendos elicuit, verbi gratia discursum, & actus enuntiativos compositos, qui in Deum non possunt cadere. Oravit etiam, meruit, & alia multa fecit ut homo, quæ sine actu intellectus & voluntatis creatæ fieri non poterant. Item Matth. 8. dicitur Christum fuisse miratum, & ad Hebr. 5. didicisse ex his quæ passus est: admiratio autem, cum ordinarie ex ignorantia procedat, non potest Christo ut Deo convenire, addiscere etiam Christo ratione divinitatis repugnat. Profectus quoque in sapientia, qui Christo tribuitur Lucæ 2. quomodocumque explicetur, non potest valere de sapientia divina, cujus in Christo nullus fuit profectus.

Denique frequentissime Concilia & Patres in confutatione Monothelitarum tradunt, pro duplici Christi natura, duplices in eo facultates & operationes esse agnoscendas: cum ergo fides doceat, Christum duplici intellectu fuisse præditum, divino scilicet & humano, duplicem quoque intellectionem, divinam nimirum & increatam, ac humanam & creatam, in eo reperiri fatendum est. 3

Tamdem certum est de fide, fuisse in Christo volitionem creatam: ita enim definitum est contra Monothelitas, 4

tas, & ex eo probari potest quod absque volitione creata Christus nihil meruisset: Atqui volitio creata connaturaliter supponit intellectionem ejusdem prorsus naturæ ei prælucentem: Ergo hæreticum videtur asserere, nullam fuisse in Christo intellectionem creatam.

5 Potest insuper suaderi conclusio ratione D. Thomæ hic art. 1. congruum enim est, ut Verbum humanam naturam assumens, assumeret illam perfectam: Sed humanitas sine intellectione creata foret imperfecta; Ergo Verbum assumpsit humanitatem, non solum cum intellectu, sed etiam cum intellectione creata. Major patet, Minorem vero, in qua est difficultas, probat S. Doctor tripliciter. Primo, quia omne quod est in potentia, imperfectum est, si non reducatur ad actum: Sed natura humana est in potentia ad intellectionem creatam: Ergo imperfecta foret sine illa. Secundo, Potentia suo fine frustrata, imperfecta est: Sed intellectus Christi est propter intellectionem creatam ut finem, omnis enim potentia est propter suam operationem: Ergo sine illa foret imperfectus. Tertio, Aliqua cognitio est naturalis humanitati, scilicet illa qua cognoscimus prima principia: Sed sine naturali perfectione non foret perfecta humanitas: Ergo imperfecta esset sine omni cognitione creata. Ubi obiter adverendum est, hanc tertiam probationem, non de cognitione actuali, sed de habituali procedere; nulla enim actualis cognitio, naturalis est humanitati per modum proprietatis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

6 OBjicies primo contra præcedentem conclusionem: Non potest simul quis intelligere aliquid intellectione increata & creata: At Christus omnia cognovit intellectione creata: Ergo non fuit in ipso scientia seu intellectio increata. Minor est certa, Christus enim erat Deus: Deus autem omnia cognoscit intellectione increata. Major vero suadetur primo, quia non potest quis simul subsistere subsistentia increata & creata, ut supra disp. 9. artic. 4. ostensum est: Ergo similiter nequit simul intelligere aliquid intellectione increata & creata. Secundo, intellectio creata comparatur ad increatam, sicut lux minor ad majorem. Sed lux minor est incompossibilis cum majori, quia majus lumen offuscat minus, ut constat experientia: Ergo non potest simul esse in eodem supposito cognitio increata & creata de eodem objecto.

7 Respondeo, Majorem esse veram de supposito operante per unum & eumdem intellectum, quod non contingit in casu nostro; Christus enim per intellectum divinum, & ut Deus, intelligebat cognitione increata; per intellectum vero creatum, & ut homo, intelligebat cognitione creata: non implicat autem idem suppositum, secundum diversum intellectum, cognoscere simul idem objectum cognitione increata & creata. Neque valet instantia de subsistentia, nam ideo in Christo datur una subsistentia, quia ipse est unum suppositum, & ratio constitutiva suppositi est ipsa subsistentia: At licet sit unum suppositum, habet tamen duas naturas, humanam scilicet & divinam, subindeque duos intellectus, & ideo per intellectum increatum potest intellectione increata intelligere, per creatum vero, intellectione creata.

8 Ad id quod subditur de majori & minori lumine, dicendum est, quod licet in rebus corporeis lux major interdum obscuret minorem, non tamen in spiritualibus, quia unius veritatis cognitio, quæ lux spiritualis est, aliam non excludit, sed potius perficit & juvat. Unde S. Doctor hic art. 1. ad 2. *Lumen scientiæ creatæ non offuscatur, sed magis clarescit in anima Christi, per lumen scientiæ divinæ, quæ est lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, ut dicitur Joan. 1.*

Objicies secundo: Nullum inconveniens est quod potentia aliqua in Christo non conjungatur cum operatione ad quam ordinatur ut ad finem: Ergo nec quod intellectus Christi creata intellectione semper caruerit. Consequentia patet, Antecedens probatur. Potentia generativa ad actum generationis ut ad finem ordinatur, & tamen in Christo nunquam fuit ad istum actum redacta; Ergo nullum inconveniens est, quod potentia aliqua Christi careat actu sibi proprio ad quem ut ad finem ordinatur, subindeque ratio D. Thomæ non est efficax.

9 Respondeo, Antecedens esse verum, si exercitium talis potentiæ fini redemptionis non congruat, secus vero si conducat ad finem redemptionis: unde quia actuale exercitium intellectus creati animæ Christi conducebat ad finem redemptionis, non vero exercitium potentiæ generativæ Christi, immo potius fini redemptionis & muneri Redemptoris congruebat perpetua virginitas, cum qua actualis generatio non compatitur, ideo in Christo debuit esse intellectio creata, non vero actualis generatio.

ARTICULUS II.

An intellectus Christi humanus increata Dei intellectione potuerit intelligere?

PArtem affirmativam, præter Auctores art. præcedenti citatos, tenet Ægidius a Præsentatione lib. 4. de beatitudine qu. 1. art. 2. §. 5. ubi negat quidem intellectum Christi humanum de facto per increatam Dei cognitionem intellexisse, asserit tamen id posse contingere de potentia absoluta, & non posse ostendi, sententiam Hugonis Victorini, asserentis intellectum Christi humanum de facto per intellectionem divinam & increatam intellexisse, implicare contradictionem. Oppositum docent alii Theologi tam domestici, quam extranei, cum D. Thoma hic art. 1. ad 1. ubi ait quod divina operatio increata *non potuit esse anima humana Christi, cum sit alterius naturæ*. Idem docet quæst. 20. de verit. art. 1. in corp. & in resp. ad 9. in 3. dist. 14. q. 1. ad 1. & pluribus aliis in locis. Unde sit 10

§. I.

Conclusio negativa statuitur.

DIco igitur: Intellectus Christi humanus non potuit etiam de potentia absoluta, per increatam Dei intellectionem intelligere.

Hanc conclusionem probat Vasquez 1. 2. disp. 7. c. 2. ex verbis sextæ Synodi actione 17. in confess. fidei, quibus Synodus, allegato S. Leone, ait duas esse statuendas in Christo pro duplici natura operationes. Tum subdit: *Neque enim in quoquam unam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ, ut neque quod creatum est, divinam educamus essentiam, neque quod eximium est divinæ naturæ, ad competentem creaturis locum dejiciamus.* 11

Hic tamen locus non probat impossibile esse intellectum creatum intelligere per actionem increatam, quod tamen probandum esset, sed tantum probat, impossibile esse operationem Dei esse creaturæ naturalem, quod ex terminis patet esse impossibile, quamvis absurdissime a Monothelitis, quos ibi damnat Synodus, admitteretur.

Aptius videtur adduci posse Agatho Papa Epist. ad Augustos, quæ habetur act. 4. ejusdem Synodi, verbis illis quæ subjicit post adductum locum D. Augustini ex lib. 5. contra Julianum: *Non potest Angelica natura Divinam habere voluntatem aut humanam, neque humana natura voluntatem Dei vel Angeli*. Ergo nec Dei cognitionem aut scientiam potest in se humana natura habere, cum eadem sit ratio de cognitione ac de volitione. Nec dici potest, ibi sermonem esse de lege ordinaria, non de potentia absoluta; nam ibi agitur de Christo, cujus Incarnatio miraculosa fuit, & divinæ omnipotentiæ opus perfectissimum, & maxime extraordinarium. 12

Potest insuper probari conclusio ratione fundamentali, quæ sic potest breviter proponi. Intelligere essentialiter est vivere gradu perfectissimo vitæ: Sed implicat intellectum creatum vivere per intellectionem divinam & creatam: Ergo & per illam intelligere. Major patet, Minor vero ostenditur primo. Implicat naturam divinam sub conceptu vitæ radicalis uniri naturæ creatæ, illam radicaliter viventem constituendo, ut communiter docent Theologi; & patet, quia alias essentia divina posset uniri per modum formæ physicæ, & in esse entitativo, & informare corpus, quod maximam imperfectionem importat: Ergo etiam implicat, quod sub conceptu vitæ actualis uniatur naturæ creatæ, illamque actu viventem constituat. Patet Consequentia, tum a paritate rationis, tum etiam quia actus vitalis alicujus naturæ, cum ab illa suam specificationem desumat, communicari nequit, non communicata natura. Qua ratione usus est S. Thomas locis supra citatis, eamque desumpsit ex Ambrosio lib. 2. ad Gratianum cap. 10. afferente, ubi est diversa substantia, non posse unam operationem intelligi. 13

Confirmatur: Implicat voluntatem creatam libere velle per volitionem liberam Dei sibi intrinsece unitam: Ergo & intellectum humanum per increatam Dei intellectionem intelligere. Consequentia videtur manifesta, ex paritate rationis: Antecedens vero sic ostenditur. Volitio libera debet esse in potestate & dominio voluntatis: Sed volitio divina nequit potestati aut dominio creatæ voluntatis subesse: Ergo implicat voluntatem creatam libere velle per volitionem Dei liberam. 14

§. II.

Solvuntur objectiones.

PRæcipua Adversariorum argumenta sumuntur ex tribus exemplis, in communi Theologorum doctrina, vel saltem in Schola D. Thomæ, communiter receptis. Constat enim, Deum communicari naturæ humanæ per modum 15